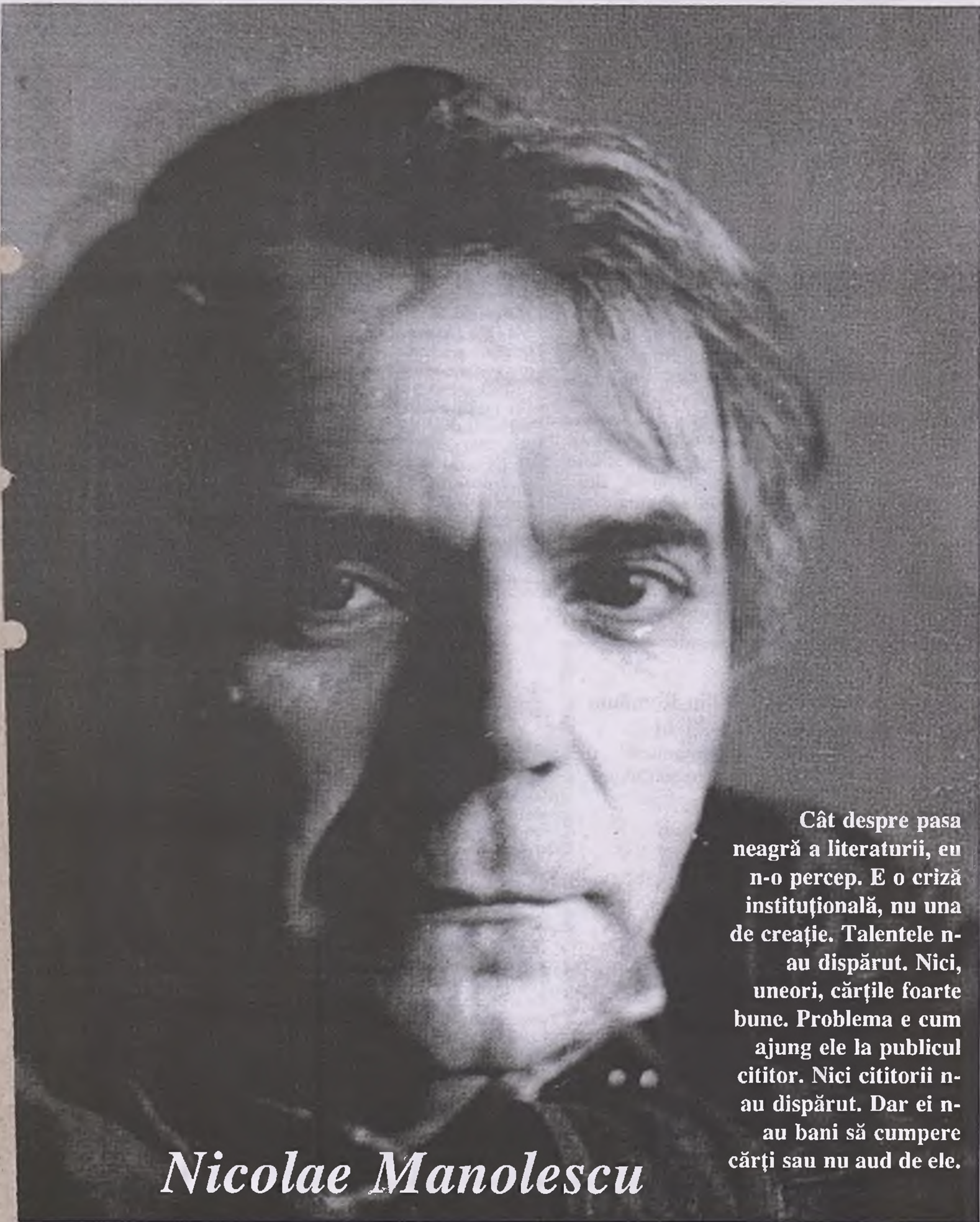

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 29 (429), serie nouă. Miercuri 28 iulie 1999. Preț: 3.000 lei

Cât despre pasa neagră a literaturii, eu n-o percep. E o criză instituțională, nu una de creație. Talentele n-au dispărut. Nici, uneori, cărțile foarte bune. Problema e cum ajung ele la publicul cititor. Nici cititorii n-au dispărut. Dar ei n-au bani să cumpere cărți sau nu aud de ele.

Nicolae Manolescu

CONDIȚIA SCRITORULUI

„Noi, scriitorii, avem un imens noroc sau nenoroc? Cum să-i spun?!? Noroc sau nenoroc că pe scriitori nu-i cumpără nimeni, n-au căutare nici în Franța, Germania, Anglia sau USA, nici barem în Malta sau Cipru, în Burundi sau Burkina Faso... În această degringoladă sumbră, scriitorul e marginalizat, chinuit și batjocorit. Sunt reviste care primesc bani pentru cheltuielile de editare, dar nu și salariile de mizerie!!! E dureros dar o spun: cultura e acum un cerșetor la poarta bogatului, care disprețuiește limba, cartea și opera de artă. Ieri cenzura politică tăia și spânzura și ea de frică. Dar se mai putea negocia, se mai cădea la înțelegere, mai exista o șansă. Onorariile de ieri erau mari, ca pentru boieri, chit că în cartea ta înjurai regimul care te plătea! A existat o cultură, o literatură, cu luminile și umbrele lor, chiar dacă unii ar vrea să le îngroape în totalitate și definitiv. Azi poate publica oricine orice dobitocie, cu o condiție: să aibă bani! Oricine poate publica acum opere alese. Ieri publica doar unul! Iată progresul! Într-o asemenea lume tulbură și rea, în care dictează ura, setea de revanșă și răzbunare, scriitorul nu poate evita epidemia. Nu s-a dezmeticit, nu poate înțelege bine coordonatele lumii, atitudinea semenilor... Își scuipează și ele colegul viu sau pe cel abia dispărut, ba mai mult tabără, ca ieri, comuniștii, asupra valorilor perene ale culturii noastre și dă cu ele de pământ. Sunt confrăți care scuipează tot prin toate revistele. Pentru ei scuipeatul e creație, e progres, e civilizație. Cuvântul scriitorului - e drept - azi a devenit inofensiv. Nu se teme nimeni de el! Și atunci e disprețuit, umilit, uitat... Societatea are grijă de mineri, de parlamentari, de ceferiști, de jandarmi și de poliști care-i pot face rău! Scriitorul ce să-i facă? Dacă într-o grevă a foamei mor câțiva inși, cu atât mai bine: societății în plin avânt îi rămân câteva guri mai puțin de astupat”.

(Viorel Cacoveanu - Steaua)

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehoredactor)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:

FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

PLOUA INFERNAL...

de HORIA GÂRBEA

În mijlocul ploilor acestei luni mi-am adus aminte de poezia lui Nichita Stănescu: "Ploua infernal/ și noi ne iubeam/ prin mansarde". Deși nu era martie cum spune poetul, ci iunie. Mi-am adus aminte văzând un video-clip cu o anume Paula Seling care cântă un cântec al lui Nicu Alifantis pe versurile poetului.

Se poate ca Nichita Stănescu, generos cum era, să-i fi dat lui Alifantis voie să facă un cântec după poezia lui din tinerețe, frumoasă și pură. După aceea, probabil, Alifantis i-a dat-o domnișoarei Seling. Aspectele de *copyright* sunt treaba urmașilor poetului. Treaba noastră, de cititori-ascultători-privitori, este să ne manifestăm oroarea față de filmulețul cu pricina. Fără legătură cu Nichita Stănescu sau Nicu Alifantis, ci numai așa, ca să vedeți cât îi duce mîntea pe unii.

Filmulețul e destul de epic, se poate povesti. O fată (Paula Seling) iese din mare, o mare absentă în versuri, dar unde ea era cufundată complet, îmbrăcată într-o rochie lungă. Este ea o sirenă? Poate a lui Vasile Roaită, întrucât are picioare care o poartă spre o cameră ce nu-i nicidecum la mansardă. Între timp, într-un alt cadru, pe care-l bănuim o fantezie erotică, este îmbrățișată strâns și pe la spate de un bărbat nud cu aripi mari. Aripile sunt în așa fel făcute încât par pulpanele unui cojoc ciobănesc mioritic. Ele sunt și flasce înfășurând-o pe numita Paula.

Fata ajunge în cameră și acolo se joacă puțin cu un papagal roșu închis în colivie și privește un acvariu cu pești exotici. Ce-i peștele, știm de la Freud, dar ce papagalul? Se repetă cadrul cu îmbrățișarea angelului. Îi crește și Paulei o aripă din pene de găscă, foarte mari și rigide. Asta poate pentru că poetul zice: "O să te plouă; pe aripi/ spuneai". Dialogul liric din text este inversat aici. Încât când Paula răspunde "Nu-i nimic îți spuneam, Loreley!" nu-i clar cui i se adresează. O fi îngerul o "ea". Oricum, îngerul e asexuat așa că mișcările copulatorii care apar infinitezimal în clip sunt inutile.

Înțelegem că femeia a adormit și a visat îngerul. Căci se trezește foarte civil cu un ursuleț în brațe și cu un casetofon la cap. După care, în final, ce credeți? Se duce la mare, intră în valurile care o acoperă. Va să zică, a visat un înger și s-a dus să se înecă? Sau revine în mediul ei acvatic, dar atunci a cui era camera cu papagal, urs de pluș, casetofon. Cel mai frapant în clip este faptul că, spre deosebire de text, nu plouă deloc. Susceptibilitățile telespectatorilor cărora puhoaietele le-au luat casele sunt menajate!

Iată, așadar, cum ploaia se transformă în apă de mare iar poezia lui Nichita Stănescu în suport pentru un kitsch infernal de-și vine să te îneci alături de Paula Seling nu fără a-i lua cu tine pe realizatorii ineptiei.

acolare

FRENEZIA SICOFANȚILOR

de MARIUS TUPAN

Autorul autentic, convins de valoarea sa, dar și cu teamă de ridicol, își ascrie și-și editează opera în liniște, fără să apeleze la tot felul de trucuri și scenarii, pentru a șoca opinia publică - rețetă pentru spiritele gregare - știind că, mai devreme sau mai târziu, va intra în topuri, chiar dacă acestea se schimbă atât de anevoios. Ezităriile comentatorilor și circumspecția intelectualilor de consum joacă un rol vremelnice - ne place nouă să credem - în impunerea unor nume. Profitând de aceste situații controversate dar și de alte carențe într-un spațiu literar, înzestrați și cu un acut simț distructiv, câțiva condeieri nu pierd nici o clipă prilejul să iasă în față, oricum, prin orice, în speranța că numele lor se vor impune de urgență, fără să aibă în spate o operă pe măsura ifoselor și capriciilor manifeste. Pentru a-și satisface poftele nu ezită să treacă la șantaj și influențe malefice, să pândescă slăbiciunile creatorilor și, cel mai adesea, să arunce în circuitele artistice zăzani și delacțiuni

(trece mult timp până pot fi verificate ca planurile să le reușească măcar parte. Unde se învrednicesc să-și arunce prefabricatele? Unde-i ușor de bănuiri: Ministerul Culturii, la conducerea Uniunii Scriitorilor, la diverse reviste și edituri cel mai adesea pe terase, unde cumetrii balice sunt în floare. Nu-s interesați imaginea pe care o lasă în urmă, mai a când li se descoperă adevăratul chip. Importante pentru ei devin câștig, mărunț și imediat, ponegrii potențialilor adversari, minimalizarea colegilor, bănuind că în apele tulburi naviga (de pescuit nu poate fi vorba) mai ușor. Modul ăsta de manifest (devenit unul de a trăi) le aduce prejudicii, înainte de toate, lor însă fiindcă istoria, în general, e neiertătoare iar istoria literară, în particular, necruțătoare. Performerii unor astfel de competiții au de ce să-și vadă viitorul negru. E doar culoarea vânată insistență

PROBLEME DE ECHILIBRU

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Din perspectiva unei formații științifice este evident că formulele precum „bioenergia”, „aura”, „al șaselea simț” sau chiar „intuiția” (atunci când fie Bergson, fie Croce nu explică, pe parcursul a numeroase volume, ce sens trebuie dat acestui concept) nu pot fi considerate decât lipsite de valoare și pur fanteziste. Determinările de tip formal, în lumea reală - nu și, desigur, în spațiul receptării estetice - sunt la fel de puțin admisibile. Legi universale de simetrie, de minimă acțiune, de economie sunt, în primă instanță cel puțin, inconceptibile ca origine și sens - ele nu pot avea un caracter primar și, pe de altă parte, nu par să fie deductibile din axiome suficient de generale și de evidente. Totuși astfel de reguli cvasi-universale (în cel puțin de lumea superstițiilor noastre - superstiții pe care s-ar părea că le verificăm empiric neîncetat. Acestei categorii de opinii îi aparține și credința, larg răspândită, într-o neoprită echilibrare și compensare a efectelor. „Unde este multă inteligență este și multă prostie” spune un proverb, iar „de unde vine binele vine și răul” afirmă Democrit. Marca filosofie și spiritul anonim popular converg pe acest teren. Originile credinței respective sunt vechi și demne; cine se gândește la karma se gândește, de fapt, la o lume de echilibrelor.

În fapt, însă, principiul echilibrării cauzelor, al cauzelor și efectelor lumii ne motivează mișcările și acțiunile. O perioadă de abținere - eventual de post - permite apoi un comportament bulimic, excesiv, eventual pantagruelic, eventual orgiastic. Toate revoluțiile au promovat o morală puritană - toate restaurările au fost laxiste. În aceste cazuri legea nu operează obiectiv, din afară, ci prin intermediul credinței noastre în adevărul ei. Lumea, în ansamblu, pare să respecte legile sociationiste ale psihicului: similitudinea și contrastul - îmbinarea lor în universul determinărilor. „Contrariile se nasc într-o

necontroversată reciprocitate”, spune Lao Tze. Dacă pentru Hegel contrariile sunt, în forma perechilor, cauzele a tot - în primul rând cauzele ființării - pentru filosoful chinez și, poate, pentru inconștientul colectiv universal, ele sunt efectele inseparabile ale oricărei cauze. În ceea ce ne privește, ca persoane sau ca „mari indivizi sociali” (națiuni, partide, clase, civilizații, bresle etc.) socotim că este dreptul și chiar datoria noastră să asigurăm o medie nulă a actelor și acțiunilor noastre, indiferent de ce întreprindem. Elementul formal-simbolic domină, cu siguranță, materia.

Poporul grec, apărătorul culturii umaniste a Europei mediteraneene în fața invaziei persane a dat un număr enorm de mercenari, și chiar voluntari dezinteresați financiar, armatei invadatoare. În bătălia de la Plateea împotriva Greciei luptau mai mulți greci decât în apărarea ei; desigur, armata greacă era mult mai mică decât cea persană și totuși a învins. Eroismul elen, în războaiele medice, rămâne unul dintre cele mai înalte exemple de patriotism din întreaga istorie a lumii. Populația Ierusalimului îl aclamă pe Iisus ca Mesia în Duminica Florilor și îl condamnă la moarte pe cruce câteva zile mai târziu, în Vinerca Mare. Biserica catolică, aceea care prin centrele de cultură din mănăstirile ei, prin puritatea atent păstrată a doctrinei și printr-o grijă permanentă a aducerii transcendenței credinței în conceptul imanent al vieții a salvat conștiința europeană de „mălul negru” al magiei, de descompunerea intelectuală a iraționalismului de tip oriental mesopotamian (alungând spiritul impur al „Babilonului”) i-a condamnat la ardere pe rug pe Jeanne d'Arc și pe Giordano Bruno, supunându-i unor persecuții inadmisibile pe Galileo Galilei și pe mulți alții. Leonardo da Vinci și Sandro Botticelli au pictat prin puritatea chipurilor și corpurilor feminine tot ceea ce se poate fi mai înalt în om; tot ei au asistat la execuțiile

ordonate de Lorenzo Magnificul, consemnând, în schițe de o genială perfecțiune, imaginile trupurilor torturate. Dante arată o infinită iubire pentru Beatrice și un infinit sadism pentru cei pe care îi condamnă la infern. Calvin aparține eliberatorilor omului - față de o dogmă intolerantă care nu accepta nici un fel de reinterpretare; el însuși a ordonat arderea „la foc mic” a marelui savant Miguel Servet. Să ne împăcăm cu gândul că, pe de altă parte, marii criminali, oamenii cei mai cruzi, au fost capabili, nu rarori, de gesturi delicate, nobile și bune. Infinitul iubirii dintre Bonnie și Clyde, ca și delicatețea sveltă a poeziei acelei tinere fete ne înduioșează astăzi mai mult decât ne impresionează crimele celor doi. Armata cu care Mihai Viteazu a făcut minuni a rămas însă aereactivă lauciderea printrului.

În cultură lucrurile stau la fel. Filosofia care l-a produs pe idealistul Hegel a dat naștere și materialistilor Feuerbach și Heckel. Civilizația germană a născut naționalismul lui Fichte și internaționalismul comunist al lui Marx. Din moment ce lumea germană l-a dat - universului - pe Luther, pe Goethe, pe Beethoven, pe Kant, pe Thomas Mann, pe Richard Strauss, ea și-a permis să încerce și varianta Hitler. Acolo unde există de Gaulle va exista mercur și câte un Laval. Cultura raționalismului cartesian este și cea a intuiționismului bergsonian. Țara celebrei Bill of rights a tolerat o vreme sclavia și are încă probleme severe în ceea ce privește controlul violenței.

Poporul Revoluției însângerate din 1989 avea, aproape firesc, să nască și politici deosebit de proaste, cel mai adesea detrimentale sieși. Cultura care l-a dat pe Eminescu se socotește, parcă, în drept să facă loc și existenței detractorilor acestuia. O poezie națională de elevația filosofică a liricii bliagene poate că trebuie să ajungă și la vulgaritatea completă a unor texte mai noi. O critică de nivelul celei în care a strălucit Călinescu poate să trăiască și momentul ei de deusolare. O bună karma trebuie probabil pregătită și printr-o totală răbdare în cursul contradicțiilor și adversităților - totul este exprimare a legii, „vai însă de cel prin care vine dezasturul”.

minimax

CRITERIUL VÂRSTEI (III)

de ȘERBAN LANESCU

Marginalizarea socială a vârstei a III-a, incluzând generalizarea modelului cultural negativ al bătrâncii, își are ca îndant valorizarea în exces a tinereții considerată în sine, cu manifestări de ventolatrie ipocrită, iar dacă acest fenomen este propriu societății moderne, prin ale cărei caracteristici se și explică, în condițiile relativ locale ale României, remanentele post-comuniste și, poate, îndeosebi cele politice, îi conferă particularități agravante. Astfel, una dintre articulațiile mitului revoluției române reluat și menținut după schimbarea de regim în '96) a constituit-o învestirea tinerilor cu un rol decisiv în înlăturarea regimului comunist, îngându-se până la accente mistice prin emuierea celor întâmplare în decembrie '89 cu cruciadă a copiilor. *Se non è vero, è bene vato*. Tinerii și chiar copiii, provocați să iasă strădă unde, pentru a conferi credibilitate mediatică revoluției, unii aveau să fie împușcați (eventual de alți tineri), eroismul martirilor fiind intereselor emanațice și ale emananților. Gândită în acești termeni și într-o asemenea

perspectivă (căci altfel cum?), adică ținând cont de faptul că marca majoritate a tinerilor cu performanțe educaționale superioare doresc să emigreze, speranța bazată pe potențialul transformator benefic al tinereții se dovedește, dacă nu tocmai iluzorie, în orice caz amendabilă. Cu atât mai mult cu cât conflictul (și sunt autori care îl numesc chiar război) dintre generații, propriu societăților moderne, conține în sine riscuri socio-culturale majore, așa cum poate fi mai bine înțeles lecturând capitoul VII (*Sfărâmarea tradiției*) dintr-o mică mare carte a lui Konrad Lorenz: *Cele opt păcate capitale ale lumii civilizate*. Căci, în primul rând, și în societatea românească, fie că au fost crescuți cu cheia de gât, fie că au fost educați deficitar, «înflorător de mulți tineri în plină formare din ziua de azi duc lipsă de o astfel de „figură a tatălui”», adică duc lipsa celui care să impună respect și iubire, la fel după cum e greu să nu constăți, văzând ce se întâmplă pe stradă sau privind la tv generația Pro, ca, într-adevăr, «cunoscuta educație de tip „non-frustration” a făcut din mii de copii niște

bieți nevrozați». Apoi, «la aceste motive pur etologice de respingere a culturii părinților se adaugă însă și motive cu adevărat etice». Iar dacă «cultura occidentală de azi are atât de multe aspecte care nu merită să fie imitate, încât te face să uiți prca ușor veritabilul ei conținut de adevăr și înțelepciune», atunci, în condițiile societății românești actuale, sunt infinit mai multe motive în virtutea cărora este îndrituită aprecierea/sentința lui Lorenz că «Tineretul are într-adevăr motive întemeiate și raționale să declare război tuturor așa-numitelor „establishments”». Un război, dar care, în cazul României, cel puțin deocamdată, rămâne să fie dus de și cu ce mai rămâne dintre tinerii care, fie nu vor, fie nu pot să emigreze. Primii, mulți dintre ei, candidați la fagocitoză morală, (pre)dispuși să se adapteze, să se descurce, să parvină respectând regula jocului. Ceilalți, eventual revoltându-se, dar cu predilecție în zona «instinctivă și elementară a agresiunii», atunci când «hipotalamusul blochează cortexul», astfel născându-se ura. De unde și motivul îngrijorării, având în vedere că, potrivit lui Lorenz, este un tip aparte de ură: «ura dintre generații, care - după cum s-a mai arătat - se înrudește, în esența ei, cu ura dintre diferitele grupuri etnice, altfel spus cu ura națională».

„DEMIURGUL CEL RĂU“ ȘI POETUL

de GABRIEL COȘOVEANU

Pentru surghiunitul în periferie, disperarea pătrunde printre franjurii deismului. De ce suferă *cel drept*, plasat undeva la granița realului cu *hiperrealul* (cu „realul“ fără origini, fără realitate, după Baudrillard), dacă Dumnezeu este bun? În lumina puțină a Septentrionului obsedant, bântuit de un terifiant vânt ce tinde să ruleze spațiul, să-l facă *sul*, trăiește duhul captiv, reperat *La marginea lui Dumnezeu* (Editura Cartea Românească, 1988) de Gabriel Chifu. Acolo, în *marginile*, se găsește țara lăuntrică a celor ca Iov, aruncatul în lume care se simte în permanență supravegheat și pedepsit, redus la pulsuni rarefiate ce evocă, traumatizant, condiția unui martor hiperlucid și muribund: „inima mea era acoperită de praf ca mobila dintr-o casă care/ nu mai e locuită/ pânze mari de păianjen crescuseră netulburate

la marginile lumii// inima mea/ bătea o dată la un an sau la doi“ (*Dedicatie*). Ca un semn abia motivat - la limită, naiv desen de copil nătâng, al cărui creion, nemaiaivând loc, iese din caiet, direct pe bancă - ori asemeni unei disponibilități totale, vecine cu depersonalizarea („ești un oricum ești un oricând“ - Mică descriere a unei ființe palimpsest sau Despre orizonturi schimbătoare), cel Ales pentru descompunere în factorii primi ai biologicului demobilizează blând, cum „un cristal pe care un scorpion îl străbate/ însângărându-l încet/ delicat (idem).

Redus la condiția *aburului*, gândul străbate un traseu chinuit, amenințat de *îngheț* sau *lavă*, până capătă culoarea improbabilă a *fraudei* existentei. La ce bun să te zbați, să te agăți de „ochii sfinților pictați pe biserici“, din moment ce marginea lui Dumnezeu e *mobila* - distanțându-te de ea, te trezești că îți urmează pașii ca o umbră. Ești *perpetuu* la margine, reprezentată ca un fel de depresiune ce cheamă, gravitațional, torențele formate pe versanții vieții: „moartea își sapă zeci de albi/ și prin ele se varsă în mine“ (Sunt îmbrăcat în negru). Doliul anticipat, ritualizat, după evanescența infinit, smuls „din icoane din versuri din raze“ (Noua glaciație), crează premisele pentru pirueta definitivă a sinuciderii simbolice, cu trecerea armelor și bagajelor în „regiunea ireală“. Acolo, în imperiul vacuității, guvernat de *uitare* și caracterizat de *necuprindere*, rămâne o singură

acțiune (*horribile dictu*, căci acțiunea nu e crepusculară!), și aceea conotată utopic - *așteptarea* unci schimbări. Dar angoasa, înăscută, nu permite nici măcar instalarea în vegetativul culpabil al dezamăgirii totale: „până vine viitorul ce ne facem? (Așteptând viitorul în regiunea ireală). În cadrul ceremoniei triste ce consacră mezaianța poet-existență, asistăm la un „da“ silnic spus subzistenței. Ductusul poetic celebrează figura *reculului*, fără a favoriza, totuși, tentația capitulării. Într-un soi de călătorie regresivă a spiritului, până spre *nenăscut*, se întâlnesc sevele anonime premergătoare Creațiunii,

Cerebralitatea acestui tip de poezie, geometrizată la nivel de pagină dar și de volum - care încheie, epic, traseul calvarului impus de părăsirea marginii ontice - confirmă fibra carteziană a lui Gabriel Chifu, quester cu neliniști autentice care ne cruță de proiecțiile unui delir impudic - detectabil destul de frecvent la generația sa - de multe ori erotic și pantocratic.

semn al iraționalului tradus, cultural, în *mitul eternei reînțoarceri*. Prăbușirea lumii în *irealitate*, și a *irealității* în cristale sanglante, păstrează, în ciuda repetatelor epitafuri din carte, un potențial al *resurecției*. Că el, acest potențial, se dovedește greu accesibil *zdrănuitei* rațiuni, devine evident din optica blagiană ce subîntinde câteva poeme, concepute, parcă, drept addenda la *Paradis în destrămare*: *Noua glaciație*, *Semnificație dată*, *Scurtă istorie a universului*. Din ultimul text decupez ceea ce mi s-a părut mai aproape de atmosfera din *Lauda somnului*: „Prin ruinele mării/ oameni în uniforme negre/ hăituiam ultimul sunet/ vedeam cum își dă sufletul/ și nu puteam face nimic“. Totuși, cum spuneam, lentă *scufundare* a lumii nu exclude posibilitatea transmutației *nimicului* într-o jubilație proaspătă, atașată unei alte Geneze, deocamdată dormitândă într-un *creier* himeric, „cum e îngropată bucuria în creierul/ pruncului care se va naște peste o sută de ani“ (Noua glaciație).

Remarcabilă este *geografia* acestui Eldorado pe dos ce prinde contur ca alternativă la disperarea supraviețuitorului ajuns asemeni unui *trogloit* al lui Borges („m-am culcat/ pe un pat de ceară fierbinte/ ca să-mi cunoscă înfățișarea/ și forma feței mele rămasă în ceară/ a fost forma vântului“ - Cine ești). Câmpia dezolantă, „albă“, „fără poteci“, ne încurajează să distingem o reprezentare a extincției purtând indicația *andante*: „vreau să

pornesc agale împăcat (...) vreau să pornesc spre moarte“ (Micul poem al morții. Începutul lui Dumnezeu). A părăsi *pestilențialul* acestui „real surdo-mut beat criță amnezic mitoman etc.“ - citim în același text - înseamnă a nu-i imita apucăturile, a infirma, eficient, orice lecție pe care s-a străduit el s-o predea, în nesfârșite tonuri gri-cenușii. Nu doar *câmpia gigantică* - ce face fugarul lesne supravegheat - umple spațiul amenințător dintre dicibil și neant *Interregnum* cuprinde *grădini* muncite ca Adam alungat din Rai, „șosele prin moarte“, „fabrici fluide“, zăpezi suprapuse ce unesc orbitorul alb al planeității terestre cu cerul la fel de alb, într-un continuum excedant. Îmi amintesc, într-un fel, de *Monolog în Babilon* descrierile fastuos-inhibante ale cadrului deșertic semănat cu ruine, clansat în piscuri ordonate de crevasă fără fund. Și la Alexandru Philippide, *mutatis mutandis*, *fuga de configurația realului* devine principiu poetic, efortul mental, izvorând, de multe ori liric. Cerebralitatea acestui tip de poezie, geometrizată la nivel de pagină de

de volum - care încheie epic, traseul calvarului impus de părăsirea marginii ontice confirmă fibra carteziană a lui Gabriel Chifu quester cu neliniști autentice care ne cruță de proiecțiile unui delir impudic - detectabil destul de frecvent

generația sa - de multe ori erotic și pantocratic.

Este drept că disciplinei *poietice* i s-a asociază, temperamental, o sete teribilă de metamorfoze, o vocație de Proteu tânjind după aventură, și aceasta pentru că unda poetului fost întotdeauna expansivă, ca aceea exploziilor. Din atare punct de vedere, putea subscrie la ipoteza unui *expressions*, proxim cărții în discuție, cu rezerva că e dezinhibat, ce nu consimte, spre deosebire de corp, să recunoască semenii, păstrează *verticalitate* în suferință de esență clasică. Mostră clocventă a esențializării dicibilului atât cât este (întrucât dezolarea „nu încapă cuvinte“): „Eram închis într-un diamant/ formă de piramidă/ totul era rece în jur. urlam mă zbăteam și nu puteam să ies.// diamant era viu și dormea“ (Micul poem al morții. Începutul lui Dumnezeu).

Printre capcanele geografiei fantasme aprovisionate, neguros, cu vânturi orgiastice când în gamă sinistru, când muzicalizate, într-o *Dies Irae* dintr-un *Requiem*, se ivește *speranța*. Nu că ar apărea aducătorul veștelor celei bune - mesagerii, mai toți thanatici, întrec în a acredita ideea unui *Mauv*. *Demiurge* - însă chiar *marginile* execrată temută își clatină franjurii agnostice pentru dezvoltării, sub bezne și tăceri deșertice, *lumii* revelației. Încheie, simplu-paradoxal, Gabriel Chifu: „pășesc prin întuneric și încet-încet prind să deslușesc contururi și întuneric devine grăitor./ așa începe Dumnezeu?“

O „ȚARĂ A MINUNILOR“ REVIZITATA

de IOAN STANOMIR

ordan Chimet reprezintă un caz cu totul excepțional de discreție a creatorului, trecând cu relativă ușurință peste propria operă și refugiindu-se în munca de antologator. O vocație extrem de omnificativă în ordinea istorică a ultimelor decenii, căci, de la Antologia inocenței trecând prin Dreptul la memorie și sfârșind cu ultimul volum editat de Universal Dalsi, Cică niște cronicari duceau lipsă de salvări..., toate antologiile imaginate de Iordan Chimet se amarcă printr-o disciplină a gustului aliată cu o întezie rafinată.

Cică niște cronicari... se apropie prin obicei de Antologia inocenței, principala ambiție fiind de a recupera o zonă marginală, aparte de literatura „serioasă”. Umorul negru, de Urmuz și Cugler până Tudor Arghezi și G. Ibrăniș, își regăsește întreaga forță verbală surgentă, într-o ediție cu totul excepțională, având meritul de a alătura originalului mănecșe traduceri în franceză, engleză, germană. Volumul imaginat de Iordan Chimet joacă, himbând ce-i de schimbat, în cultura română rolul pe care l-a avut în spațiul de expresie franceză selecția lui Andre Breton. Mai mult decât simplă operație de arheologie literară, ea poate odola gustul contemporan.

„Cuvântul înainte”, în pofida modestiei ișate a lui Iordan Chimet, devine în egală măsură cheie de lectură și argument nostalgic. Ibrăniș, biografic, scriitorul aparține acelei generații nase la maturitate în spațiul imediat postbelic. Ibrăniș de un Tonegaru, Pavel Chihăia sau Barbu (oculescu) și având în anii de după 1945, până la nuzura stalinistă, singurul moment de expresie cenzurată. Până la un punct, antologia înseamnă ntru Iordan Chimet ocazia de a-și regăsi acest moment de insurgență, consumat într-un moment oric prea puțin favorabil. Privită retrospectiv, această dezvoltare culturală de după 1942 apare foarte neversosimilă, devicrea de la canon și rarea resurselor literaturii absurde, ale ucului coincizând cu un război și cu o pace în ală măsură lipsite de șansă.

Antologia poate sta sub semnul acului și putut să fie... - multe dintre personajele lumului, de la Ionatan X Uranus (M. ramescu), călugărul la Jimbolia sau Jacques stin intrând într-un exil interior, în vreme ce igore Cugler ateghe despărțirea de țară, vedind un caracter mult mai puțin flexibil decât orii „clasici”.

În „Cuvântul înainte”, Iordan Chimet tace argumentele necesare conturării profilului ai canon alternativ. Burlesc, fantezia, pensiunea ludică definesc o lume oscilând re spațiul cuvântului tipărit și cel al ematografici. De la Edward Lear până la athan Swift sau Saul Steinberg, pionieri și onieri ai acestui univers amintind prin heranța distructivă de limerick-uri ori de ricițiile antiliterare ale avangardiștilor români.

Criticul subtil de cinema care e Iordan met nu poate ignora un teritoriu fabulos - barea precipitat mecanică a polițiștilor lui Hal ch, explozia de nebunie a fraților Marx sau asibilitatea lui Buster Keaton. Ceea ce ilegiază scriitorul în tentativa cinematografică mbiția comună cu literatura a revoltei otriva a ceea ce este, în numele idealului esc, dinamitând ordinea lumii. Mai toate sururile filmului absurd american sunt ntariate, de la miticele curse de urmărire nd în carambol și haos până la comploturile în scenă cu inocență perfect mimată. Dincolo

de multiplicitatea imaginilor, rămâne sentimentul redescoperirii permanente a lumii, al metamorfozei obiectelor eliberate de leștul cotidian prin efortul croului burlesc, „copil al naturii”, integrat într-o genealogie a revoltei. De la frații Marx la Eugen Ionescu, comedia multă trece în planul comediei limbajului: „Când frații Marx au apărut în arenă, totul sau aproape totul, fusese distrus de comedia mută. Rămăsese însă limbajul. Pantomima clasică se constituia ca o creație paralelă autonomă; i se substituia, îl putea ignora, dar nu-i răpea cuvântului dreptul la existență. Frații Marx și-au început atacul împotriva limbajului nu ucolindu-l, ci executându-l în deriziune. Din cuvântul golit de sens sau redus la sensul cel mai insignifiant cu putință, la sensul cel mai îndepărtat, în acel punct în care cuvântul încetează de fapt să mai existe, nu mai rămâne în prezența lor decât un înveliș sonor, o coajă goală, o mască auditivă grotescă. Un fel de pantomima a cuvântului. Eugen Ionescu a fost profund marcat de tehnica pirotehnică a fraților Marx. În jurnalul său „Notes et contranotes”, dramaturgul și-a notat dorința de a obține pentru punerea în scenă a primei sale piese, La cantatrice chauve o viziune cât mai aproape de stilul delirant al fraților Marx” (pag. XXII).

„Pirotehnia verbală” invocată de Iordan Chimet poate fi cheia de lectură a unei întregi direcții literare românești, mai mult sau mai puțin declarat-avangardiste. Titlul antologiei recuperează „centrul canonului”, un Urmuz ce a putut fi socotit la originea emergenței absurdului autohton. Geniul „Fabulei” constă în capacitatea de a reduce forma literară consacrată la o cochilie golită de sens, ceea ce supraviețuiește fiind aparența venerabilă.

Jocul de-a „(anti)literatura” e în descendență urmuziană. În cazul acestuia din urmă, geniul verbal e dublat de o imaginație plastică surprinzătoare, căci universal e populat de obiecte perfect imposibile. „Abecedarele umorului negru” regroupează câteva din tentativele radicale de subminare a literaturii. Literaritatea clasică implica și o anumită coerență interioară, o disciplină a asocierii guvernate de intelect. Jocul cu literale al lui Sașa Pană și Grigore Cugler dinamitează tocmai această coerență internă a textelor. Cu toate acestea, universal e reordonat în virtutea unui principiu extrem de simplu în aparență: cum poate arăta un text ale cărui componente, cu excepția prepozițiilor și conjuncțiilor, au aceeași literă inițială. Mai multe decât o simplă ambiție parodică, demersul supune literatura unei torsioni lingvistice extreme, producând un tip de semnificat datorându-și destrutturarea semnificantului. Totul într-un ansamblu halucinatoriu, apropiat de principiul dadaist intersectat cu asocierea suprarealistă: „Abilitatea abandonată peste un abis abject ca un abces sparge abajurul cerului prăvălit în apele fantănilor. Abonați ai unui a.b.c. abscons abdicară totul pentru abstract, precum un accept accelerând academia acesfalilor” (Sașa Pană, „A”, pag. 12). Sau B ca principiu ordonator, cnumerația culminând într-un bazar suprarcalist: „Bazare cu biblii banalizate, baricadau baroc bandiții cu bacantele în bandulieră. Bastarzi binccuvântau baricadele pe bazalt în atitudini bizare de benedictini” (Sașa Pană, „B”, pag. 14).

Drumul dragostei al lui Grigore Cugler este un tratat despre amorul în D: există o intrigă, un început și un sfârșit totul în perimetrul unui D enorm: „Damian despiciat delirează. Dorinel dărăpănată desface degetele degerate. Dragostea,

dragon divinizat, demență dilatorie, domină” (pag. 18). Ludicul pune în mișcare un intelect disciplinat.

Exercițiile „dramatice” ale unui Apollinaire sau Vitrac își au corespondent în avangarda românească. Verva lui Ionathan X Uranus (pitorescul personaj divinator, cmul în ocultism al lui Eliade) din Ascensorul se întâlnește cu seriozitatea măcinată în gol a arghezianului Neguțător de ochelari. Simptomatic, șarja lui Uranus e plasată de Iordan Chimet alături de Englezește fără profesor a lui Eugen Ionescu, ca o sugestie contextuală. Capul de rățoi cristalizează o întregă mitologie a frondei, având în impozanta barbă simbolul mediocrității burgheze. Refugiul în copac nu e lipsit de o semnificație istorică răsturnată - o întregă literatură suprarealistă, de la Gellu Naum la Nina Cassian, a supraviețuit prin regresul în copilărie al Cărților cu Apolodor.

Și totuși, cât de inocență e încercarea de a trece în lumea pe dos de dincolo de oglindă? Exercițiul lui Ștefan Zeletin din Țara măgarilor e transparent, lipsit de vivacitatea umorului negru; deghizarea e atât de străvezie și imprecizia finală atât de tributară moralismului încât „lumea de dincolo” e ușor recunoscutibilă prin apelul a mecanismul swiftian.

Mult mai rafinat și introducând în jocul său alte mize e Apunake al lui Grigore Cugler. „Eroul” lui Cugler nu are nimic în comun cu invocațiile patetice ale lui Zeletin, pentru că diplomatul nu practică literatura. În pofida exploziei urmuziene, Sportul din lumea lui Apunake evocă un univers familiar - elanul dinamic dezlănțuit al bătrânului Sport e ecoul unui clan dinamic dintr-un secol în care intersanjabilitatea umană a devenit regulă iar recăderea în animalitate capăt al demersului iluminist: „Nu, e Sport. Sunt calități de la animale perfect sănătoase la minte: tenacitatea de la bivol, ambiția de la berbec, încăpățănarea de la măgar, insensibilitatea și furia de la taur. [...] Într-o societate civilizată, oamenii nu mai au nevoie nici de nume proprii. Această stereotipificare este necesară menținerii echilibrului social” (pag. 148).

Calitățile elogiate de bătrânul Sport au servit drept etalon unei întregi umanități: gruparea „omului nou” în „coadă” (despre care Florin Sicoc a scris un tratat cât se poate de serios) pare să nu fi dispărut o dată cu sistemul dinamic al comunismului. Pacca „omului fiscal” de astăzi e regăsită în acest exercițiu al cozii - efortul său procură prin impozite pacca de cugetare a „omului de stat”. Dihotomia argheziană din Tabletele din țara de Kuty nu pare amendabilă nici astăzi. Fibra swiftiană a scriitorului transpare în vivacitatea caustică a descrierii „Omului fiscal” hipnotizat în fața administrației financiare până la jertfa supremă. Extrema docilitate îl transformă într-un component urmuzian, o umanitate de plastilină modelată de cel ce o stăpânește. Licențele argheziene sunt asemănătoare celor ale bufonilor shakespeareieni - cel ce nu e în toate mințile are dreptul, măcar din când în când, să spună adevărul travestit pentru a nu provoca disconfortul „oamenilor de stat”: „În ziua de 1 ianuarie îi ordonăm să iasă fără baston: omul fiscal iese fără baston. La 2 ianuarie îl obligăm să ne aducă bastonul la primărie: omul fiscal își aduce toate bastoanele la primărie și în zecul lui încarcă o trăsură cu toate obiectele asemănătoare la domiciliul lui cu bastonul. Îi poruncim să nu strănute: omul fiscal nu mai strănute. Îi ordonăm dimpotrivă să strănute: omul fiscal, dimpotrivă, strănute” (pag. 61). De la „omul fiscal” la „primarul general”, România modernă e o țară de Kuty.

Între inocență și ironie casantă, între vis și moralism travestit, textele antologate de Iordan Chimet au în comun un impuls originar, acela de a trece dincolo de oglindă.

leo butnaru

După...

Ne-am reîntâlnit
după multe vieți.
Ne spunem ecouri.

Impresionism senzitiv

Diforme castelele apei clipocitoare
cu luminile prelungindu-se pe
absența colonadelor
templor ruinate. O Muză din
Focida Castalia!
apa acestui izvor în care mi te-a
transformat Apolo
mi te mitologizează pe nou
impresionist eu
autosugerându-mi-te prin
aceiași procedeu prin care mi se
relevă
prezența impresionist-senzitivă a
grădinii din fructiera cu
câteva curmale măsline și
niște poame necunoscute mie pe

care
le rodește defileul Parnasului.

Chiromanție

Chiromantul îi citește iubitei sale
liniile tălpii piciorului drept
după care zice: „Dragă
mai dă-mi un picior de ajutor
pentru a desluși întreaga taină a
ursitoarelor tale“.

Ea
ridică și celălalt picior pe talpa cu
harta destinului de călcat în
picioare. Dar
atentul chiromant - bărbat puternic
Superman tacticos
ca un elefant flegmatic -
nu-i citește doar liniile sorții ci
și bulbii afrodisiaci ai pulpelor
ușor și delicat clătinătoare
pe care le-a tot admirat
și le admiră de fiecare dată când
iubita sa
se îndreaptă spre bucătărie
să pună ibricul la foc: de obicei
după poziția - cum ar zice franțuzul
- les
yeux fermés les jambes bien
tendues
el îi ghicește și în zațul de cafea.

În banca școlară

Adolescență - cuvânt introductiv în
alte cuvinte de dragoste

posibil

chiar cuvântul-cheie introducându-
se în
vocabula lacăt sau vocabula taină
despre
întâia noastră încumetare senzuală:
în
banca școlară
alături de mine - tu
ridicându-ți puțin puțin înserarea
mai
sus de genunchi.

Cât de curând

Într-un timp cât o istorie a lumilor
ceva râvnește mereu să reapară
din regatul uitărilor mesopotamien
după înstelatele intuiții abi
orientând
orientale sensuri în largă potriveală
cu-nțelepciunile de mântuială
culese din tăbliile ciobite
ultimele -
pentru că venise
timpul când șomeri sumerieni
nu mai scriau pe hume; era
inflație de texte scrijelite
pe luturi pe argile și pe spate
de robi ce prinseră a evada
în Biblia vecinilor în care
al pierzării fiu tocmai trecea
de Pârâul Cedrilor
ca-ntr-o ieșire
din egoismul psalmilor prea cript
spunând profetic: Dacă vreun sen
sau nici un sens nu este clar - să și
va fi cât de curând. Amin.

ÎN SCHIMB DE EXPERIENȚĂ (II)

de ALEXANDRU GEORGE

A m făcut unele evocări ale călătoriilor mele foarte scurte în așa-zisa URSS, fără a avertiza prea bine pe cititor că ele aveau loc de cele mai multe ori „în schimb de experiență” ori cuprindeau și această însărcinare. Ele erau diferite de cele din anii '50 când, mi s-a spus, mării literaturii noastre erau invitați în frunte cu omul Moscovei, Beniuc, la 7 noiembrie și asistau la defilări în cadrul „manifestației” într-o tribună paralelă cu cea a lui Hrușciiov (dacă nu va fi fost a lui Stalin). Când am început să calc eu pe acolo, mării ștăbi ai culturii noastre erau de mult blazați; chiar dacă amintirea vodcăi pe cerul gurii le mai dădea delicii, ei voiau Occidentul, adică Extremul Occident, căci Parisul sau Berlinul erau de mult consumate și ele. (Ca să dau numai un exemplu, într-un rând, „delegația” noastră aflată la Moscova a aflat că de câteva zile se afla acolo, într-o vizită cu nu știu ce caracter, D.R. Popescu. Cuiua i-a venit ideea să-l cheme și pe el într-o seară la hotelul nostru; marele om ne-a transmis promisiunea că va poposi, dar a doua zi am aflat că trecuse cu mult pe deasupra noastră cu o aeronavă spre tundrele siberiene sau spre alte regiuni exotice.)

Să revin la „schimbul de experiență”, căci formula nu era chiar așa de calpă cum ar părea. (S-ar zice că oamenii „sovietici” nu aveau ce învăța de la noi, ci doar noi urma să fim profitorii, dar nu era chiar așa. Contactele lor (și probabil ale multora de pe lângă) își aveau un anume rost, pentru că dincolo de discursul oficial se putea desluși ceva. Cât despre

noi românii, eram primiți regește și ținuți numai în răsfățuri; niciunde ca acolo nu mi-a fost dat să verific rolul benefic al așa-ziselor „forme fără fond”, al unor manifestări, s-ar spune, lipsite de substanță. La toate întâlnirile am simțit curiozitatea lor contrariată. Politicește rușii nu puteau decât să ne urască, dar sentimentul popular este mai nuanțat; românul e un personaj exotic, mai deschis, mai vorbăreț, cel mai apropiat de greci (căci italienii nu au venit în contact cu ei). Ne detestă fără să se teamă de noi. Marile lor modele sunt deținătorii forței brute: grecii, francezii, englezii, germanii, mai ales japanezii, pe vremuri, japonezii, americanii. India și China, țări prin excelență neagresive, nu intră în zona lor de interes, poate sunt privite chiar cu milă.

Pentru un român, pentru orice tip de intelectual român, o vizită în Patria Socialismului străin era extrem de instructivă, pentru că rușii e aflau, după cum am spus, cu o generație înaintea noastră în ceea ce privește viitorul social și politic. Caracterul cel mai frapant al celor din reasla literară și, probabil al tuturor celor din nomenclatură, neexcluzându-se nici militarii, era burghezirea. Aparțineau cu toții unei categorii sociale stabilizate, foarte grijulie să-și păstreze ceea ce în capitalism ar fi fost normalitatea, dar care, într-un stat pretins egalitar, erau niște privilegii. Mai ales căutau din plin să profite de el, altruismul mergând doar până într-acolo încât să-și asigure progenitura (ceea ce în fapt înstitua un fel de formă de capital de familie). Este probabil că această burghezie semăna mai puțin cu nobilimea rusă de pe vremuri, căreia rușii îi luase locul, ci cu burghezia neționărească din vechiul aparat țarist. Nu avea înțința teaurizării, nici a investițiilor, în timp ce în Europa de sută de ani înainte, omologii lor nu aveau elinații spre așa ceva, depindeau însă și ultimii de bunăvoința noilor țari, botezați acum în mai multe feluri.

Rusia „sovietică”, așa cum i s-a spus o vreme și ai justificat, exprima în modul cel mai acoperit triumful micii burghezii, prin aspirații, stări, obediență și nivel de cultură. Este vorba de formula peiorativă, mult vânturată mai ales în

literatura politică marxistă de prin toate țările și pe care o folosesc și eu deoarece e consacrată și nu am alta mai bună. Dar altfel, dacă ne gândim bine, fascismul, nazismul, bolșevismul au fost mișcări tipice mic burgheze, în măsura în care niște dezaxați, precum cei numiți de mine mai înaintate, pot fi vâriți într-o „clasă”. Este probabil că nici societatea rusească din trecut, nu a excelat în bun gust, în stil, în civilitate; a fost creatoare de personaje de contrast, uneori de înălțimi amețitoare, care nu ele însă dădeau tonul. De altminteri lumea funcționărească are virtuțile ei, dar nu cele agreabile pentru privitorul exterior.

În ultima vreme, diverși avocați ai socialismului, au scos din mânecă o supremă

efectiv și durabil aparține „celorlalți”, eroilor care au rezistat pogroamelor, ordinelor, amenințărilor.

Arta rămâne teritoriul cel mai dramatic al acestei funeste erori care s-a numit socialism. Se poate invoca, cel mult momentul augural, imediat de după lovitura de stat bolșevică: arta plastică, arhitectura, cinematografia, literatura rusă erau în avangarda lumii, chiar filosofia nu era de neglijat prin polii ei opuși, Berdiaev și Lenin. Ce a urmat în momentul când a început „construirea” socialismului? Și care este acum acest bilanț: o literatură mai ales realistă, de mare forță, scrisă de eretici, de dușmani, de disidenți, formal cu cel puțin un secol în urma lumii civilizate. Iar

publicul larg, care a trăit decenii întregi atârnat cu jind de ultimele „produse” ale lumii capitaliste putrede și decadente, satisfăcându-se de multe ori cu multe kitsch-uri din categoria celor de care sunt sătui chiar și locuitorii Africii. Eu nu prea fac mult caz de ideea de avangardă;

Arta rămâne teritoriul cel mai dramatic al acestei funeste erori care s-a numit socialism. Se poate invoca, cel mult momentul augural, imediat de după lovitura de stat bolșevică: arta plastică, arhitectura, cinematografia, literatura rusă erau în avangarda lumii, chiar filosofia nu era de neglijat prin polii ei opuși, Berdiaev și Lenin.

dar tot ce vedeai în marile orașe rusești, de fapt, niște vitrine pentru Occident, se înscrie într-un onest academism fără curaj, sugerând desuetul și o oarecare naivitate, cel mult înduioșătoare. Pe mai toate planurile, socialismul a fost o experiență retrogradă. La noi, o țară a experiențelor de avangardă, cel puțin în arhitectură, literatură și artele plastice, lovitura a fost cu atât mai cumplită... Ea este recunoscută chiar și de apărătorii postumi ai marxismului. Tot ceea ce ne-a venit din Rusia, mai întâi cu forța, dar mai apoi în condiții normale, apărea ca ceva onorabil, desuet și fad. Faptul că rușii izbândeau în unele domenii punea în valoare stăruința, antrenamentul tenace fără fantezie, acolo unde domina formalul: atletism, interpretarea clasică, baletul, și așa mai departe: șahul, matematicile. Păreră mea este că prăbușirea comunismului se leagă și de imposibilitatea regimului de a oferi bunuri simbolice pe măsura pretențiilor noilor generații aflate într-un grad avansat de americanizare.

Așa-numitul socialism, care s-a instaurat în unele părți ale lumii și continuă să existe fără năzuința de a se mai extinde prin forță și combinații oculte, nu a fost și nu este altceva decât un capitalism quasi-monopolist de stat, după definiția marxistă. În afară de alte profeții neîmplinite ale autorului Capitalului cea mai frapantă rămâne faptul că „revoluția” nu a fost universală, cum crezuse el, ci a izbucnit și a izbândit într-o singură țară. Asta a și salvat-o, adaug eu, pentru că neavând în sine forța de a susține, socialismul nu a existat decât prin ajutorul foarte interesat dar și eficient pe care i l-a dat în permanență lumea bogată capitalistă. De aceasta stăteau agățate toate speranțele „sovieticilor”, în tot cazul: imitau gâfâit, cumpărau în condiții dezavantajoase, furau cât puteau, adică făceau exact ce face tot omul aflat în permanență la anaghie.

Că rezultatul s-ar putea numi „modernizare”, așa cum afirmă tot felul de gânditori ex-marxiști sau post-marxiști dintr-o parte a Europei Occidentale și se grăbesc să repete felurite papagali autohtoni de tip Daniel Barbu, iată ceva ce mic mi se pare grav și contestabil.

Că rezultatul s-ar putea numi „modernizare”, așa cum afirmă tot felul de gânditori ex-marxiști sau post-marxiști dintr-o parte a Europei Occidentale și se grăbesc să repete felurite papagali autohtoni de tip Daniel Barbu, iată ceva ce mic mi se pare grav și contestabil.

Că rezultatul s-ar putea numi „modernizare”, așa cum afirmă tot felul de gânditori ex-marxiști sau post-marxiști dintr-o parte a Europei Occidentale și se grăbesc să repete felurite papagali autohtoni de tip Daniel Barbu, iată ceva ce mic mi se pare grav și contestabil.

Că rezultatul s-ar putea numi „modernizare”, așa cum afirmă tot felul de gânditori ex-marxiști sau post-marxiști dintr-o parte a Europei Occidentale și se grăbesc să repete felurite papagali autohtoni de tip Daniel Barbu, iată ceva ce mic mi se pare grav și contestabil.

IARBA STRIGĂ

Ea era stăpâna casei, însă deja slujea pe altcineva sau altceva - puteai spune în eclipsa când, coborînd storurile, aerul începea să se instaleze pe figură și mîna ei se năruia grea, după ce încercase încă o dată să te alunge. O vedeam zilnic împrăștiind prin încăperea gesturile ei obișnuite, și totuși nu mă puteam împiedica să resimt ceva obscur și trist în ele, precum o veșnică prefirare a boabelor de nisip pe un țărniș pustiu, dincolo de lume, ori într-un suflet bolborosind de solilocvii. Lua în mână un obiect (Doamne, cât de mărunț uneori!) și, privindu-l fix, pierdută, îl ștergea îndelung cu un petec de catifea, cu gesturi înfomțate, aluneca apoi purtându-l din ungher în ungher, în căutarea unui loc potrivit, pe care nu-l găsea, în fine îl părăsea undeva la întâmplare, iar ea cădea istovită pe fotoliu. Din nou se ridica. Îți citeai în toate fibrele trupului ei subțire o grabnică neliniște. Era în legătură cu o balerină de ipsos. Imediat își reîncepea mersul acela, imprezvizibil și parcă retractil, în timp ce degetele acționau automat și lucirea intensă a ochilor căuta întruna. Astfel, balerina călătorea în fiecare zi, destinată să umple, cu brațul grațios arcuit deasupra capului și cu zâmbetul de ceară, un gol ce se tot lărgea. Când în cele din urmă periplul se sfârșea, în cea mai crudă renunțare, pe un raft de bibliotecă sau pe noptieră, o voluptate extremă o înconjură ca o aură magică, preț de vreo jumătate de oră. Aproape îmi venea să cred că nu eu fusesem ultimul cu care, monosilabic, vorbise, ci această făptură de var cu pasul întins dar niciodată făcut, și nu mie, ci ei îi ceruse să plece, fără să fie în stare s-o alunge de-adevăratalea.

Mai greu îmi era cu bătrânul. Îmi zisesese demult să-mi găsesc altă gazdă, însă moale, tremurător, încât trăsese concluzia că voi reuși să-l duc cu vorba. Mă înșelam. Într-o dimineață, mă așteptă în fața ușii, ciudat de bătos, și mă întrebă de ce nu mă mut. I-am răspuns: „Nu pot“, și îmi închipuiam că asta ajunge. „Ascultă-mă - mă încolți el -, trebuie să pleci! Nu știu unde și nici nu mă interesează. Nu-mi pasă dacă ești singur pe lume ori ba. (Mă uluia pur și simplu, deși înțelegeam că avusese nevoie de mari acumulări pentru a izbucni.) Tot ce vreau e să-ți ici bagajele și să ne lași în pace. Aceasta este casa mea. A fost a bunicului, apoi a lui taică-meu, acum e a mea și fac ce doresc cu ea!“ „Dar mâine a cui va fi?“ - i-am întors-o enervat și poate intuind că doar o asemenea întrebare îl va opri. Așa s-a întâmplat. Mi-a mai aruncat o uitătură sticloasă și, împleticindu-se, s-a dat la o parte, să trec. Mă hucurasem că descoperisem mijlocul de a-i ține piept, însă nu izbuteam să-mi ascund neliniștea la gândul că într-o zi s-ar putea

dovedi mai tare decât mine și m-ar alunga pentru totdeauna din casă, înainte ca eu să fi aflat adevărul. Ieșind în stradă, îmi simțeam gura amară și tâmpile începuseră să-mi zvâcnească.

ioan dimitru
denciu

Am o permanentă senzație de amețală. Deci, fraza aceasta urma s-o prind spre a-mi readuce în amintire vocea lui și, prin ea, chipul... Dar vocile se amestecă, se bruiază. Chipurile se alungă, se suprapun. Când semeia aceea, pe atunci necunoscută, mama lui, reușește să ridice receptorul și, după o vreme în care membrana telefonului urlă de găfăit ei, începe: „Cum să vă explic? Ah, cum să vă explic?“, ea are un chip. Iar acesta se împotrivește să-l revăd pe al fiului. Și, cu figura lui, se îndepărtează și glasul. Așadar, trebuie să-l aud pe al ei până la capăt: „După câte mi s-au spus, sunteți prietenul lui cel mai bun. Ducți-vă pe la el, vă rog! Pe mine nu mă primește. Cred chiar - din nou urlatul acela fin al membranei - că mă urăște.“ Apoi învălmășeala aceea de informații și noduri în gât, de tonuri discordante înecate fără îndoială în lacrimi, până când am apucat să rostesc „Da, doamnă! Da, doamnă!“

Știam de necazurile sale familiale, dar mi se păruse că nu le mai dădea importanță. Odată, îmi spusese ceva de genul: Iată cum am fugit de acasă. Tata devenise tânăr pensionar al armatei și câteva luni s-a ocupat cu treburi mai mult sau mai puțin obscure (trafic de influență, cărăușie cu mașina, fabricarea de țuică la țară). Pe urmă, brusc, i s-a făcut lehamite, s-a declarat minat de o

mie și una de boli și i-a cășunat să doarmă ziua ca să aibă insomnia noaptea. Și mai ales i s-a năzărit că n-am avea din ce trăi, deși, slavă Domnului, pensia lui... Drept care, a închiriat una din cele trei camere ale noastre. Pe a doua a transformat-o în depozit cu mobila scoasă din sufrageria cedată - fiindcă militarul ce se instalase la noi și-o adusese pe a sa proprie - și în chilie, rezervă, clocitoare pentru sine. Pe mama o exilase în încăperea mea, repartizându-i un fotoliu-pat. Bineînțeles, m-am mutat eu pe el și la început situația m-a amuzat. Socoteam că n-o să dureze mult și tata își va reveni din idioșenie și va îndrepta lucrurile. Dar de unde?! Dumnealui s-a luat și de băutură, fără să cadă în violență, e adevărat, și mama n-a schițat nici un gest de revoltă, tăbărând în schimb pe mine cu grijile și dădăccala. N-am mai suportat.

Se refugiase la o rudă a lor, un bătrân singur ce, în plus, avea o veche răcă de întreținut contra familiei. L-am vizitat de două ori acolo și nu mi s-a plâns de nimic. Locuia într-un soi de bucătărie, se vedea că nu stătea pe roze, însă nu arăta de îngrijorător. Și, deodată...

L-am găsit aproape neschimbat la înfățișare. Era un pic bronzat, semn că fusese și la strand în vara aceea, cât eu lipsisem plecat în vacanță. I-am reproșat purtarea față de mama sa și m-a liniștit repede în această privință: între timp, o primise și se împăcaseră. Măcar că acum nu mă contează - l-am auzit și vocea sa era încă normală, așezată. L-am întrebat, destul de iritat, ce voia să spună. Mi-a răspuns bizar că dacă nu i se descoperise un „celenterat“ sulțeaștă și deci iremediabilul nu se declanșase ar mai fi existat prelejurii pentru o ultimă creștinească, reconciliere. Din păcate, nu s-a poate pieri din nimic - a adăugat e zâmbind. Nu se știe! - l-am întrerupt eu în glumă, dar deja alarmat. Cum să nu? - năpusit accentuând nefiresc cuvintele. Știu. Și tu știi, deși nu vrei s-o recunoști. Toți știm. La mijloc e o chestiune de timp, acest parazit care pătrunde în noi la naștere, crește hrănindu-se din noi și nu ne părăsește până nu atinge un anumit barem. Bolile sunt secrețiile sale, iar moartea excrementul final. O, dacă ar reuși să smulgem din vine dihania!... Când eram copil apoi adolescent, visam foarte serios, frumos chiar, cum să scot din mie Timpul. Eu rămânând desigur în viață intact. Născoceam tot felul de strategii de exorcisme și mă și închipuiam alergând pe străzi cu ceva verzui în podul palmei declamând: Bucurați-vă, inconștienților păcăliților, dușilor la vale! Iată, un dintre voi s-a trezit și a dibuit mare vieme! Îl va arunca în pulbere, îl va căli în picioare, poate n-o să plesnească, în nici nu va trăi, fiindcă drumurile nu suviscere!... Dar, vezi, eram prea mic problema, enormă, pur și simplu nu puneam pentru adulții din jurul meu. Ci m-ar fi ascultat? Așa încât, Timpul continua de fapt să mă roadă dinăuntru, clipă de clipă, ca pe fiecare sub o mască de care mă plictissem.

Clelia Ifrim

(Lucafărul, nr. 19/1999)

Tropice

Dependentă, geografic vorbind,
de Tropicul Racului
m-am trezit izbind
și dând rimei
toată mobila din casă
Adică după ce că-mi stă
în cale
când mi-s nervoasă,
vezi matale,
trebuie s-o și curăț de praf.

Dependentă de soț,
i-am tras un perdaf
numitului
și pe baza nuntitului
la ceas de cumintenie
am hotărât
un orar de curățenie.
Am împărțit casa în două
tropice
și cu eforturi eroice,
urmărind acest plan,
facem curățenie
din an în an.

Lucian Perța

Dacă te priveai des în oglindă!... - am încercat inadecvat, în șoaptă, să-l întrerup. Evident, el nu mă luă în seamă. Rosti: **De atunci, m-am lăsat și eu târât. Rareori, vai, m-am împotrivit!** Urmând cu o avalanșă de gânduri din ce în ce mai disparate, mai dezordonat formulate (lucru neașteptat la spiritul său logic), din care se deslușea o reală exasperare. Totuși, n-am ratat în panică. Amintindu-mi că orice copil are ciudățeniile lui, trăznăile lui, cum eu însumi îmi țineam răsuflarea să văd cât rezist, în apă, când mă scăldam, sau aiurea, pe câmp, cum mă prefăceam că mor și ceream celorlalți să mă îngroape, mă îmboldea chiar un soi de veselie. Nu era o adevărată nevoie de împotrivire în visul tău, și de joacă - i-am spus, deși ar fi trebuit mai curând să izbucnesc în râs, ca să ieșim împreună de pe acel teren alunecos.

O joacă de om matur?! - mi-a replicat el cu o întrebare. (Unde domnea confuzia, în capul meu, în al său?)

Mi s-a părut că te referi doar la o împlinire din copilărie sau, mă rog, la o izbucnire adolescentină. Altminteri - omul înătos din mine crâcnea - îți atrag atenția că un student în filozofie nu e neapărat matur.

Voi fi păstrat ceva din maturitatea permatică a concepției mele târzii, poate și în țicneala, nemanifestă la ora aceea, a străinilor mei. Însă nu este numai atât. Când m-am plecat de-acasă...

Or, aici intervine ruptura. Crezând probabil că voia să-mi povestească iar înșurubămintea cu închirierea casei, nu l-am mai ascultat. Îi aud timbrul vocii în aerul încălzit al încăperii cu băzâit izolator, dar conținutul nu îl culeg și mirosul de cloroform se subțiază, se dispersează, spre a-mi aduce alte izuri și niște umbre ce se perindă printr-o sală cu mese scumpe, înghesuite, și fum de țigară. Pe fondul acestei recunoștințe glasul strident-dogit al străinilor obișnuite cu alcoolul, pe care o uitasem cu o scară înainte:

După un an de dormit în fotoliu, n-a mai rezistat. Natural! Doamne, și ce părinți! Să-mi vă închipuiți că s-a certat cu ei, nu, nici vorba. Doar le-a spus pe un ton calm și tăcut că pleacă. Ce simpatic trebuie să fi fost - păcat că nu-l cunoașteți! - cu bărbuța și neagră, dând dovada asta de dependentă!...

Am bătut la geamul Marianei - vocea ei, peste care se suprapune însă numaidecât un alaltă, de cafea: Vai, dragă, mie-mi trebuie odată ce se-ntâmplă cu el, dar nu pot să-l uit, pur și simplu uitasem. Altfel, l-aș fi uitat la mine, i-aș fi dat o cameră, acolo, că-mi trebuie destule. Și de-aia nu pot să mi-o iert. Oricum, când mă gândesc prin ce-a trecut!... Cum vă spuneam, eram cu Sabina, o bună prietenă de-a mea, băusem o cafea și mă uitam la o șuetă, când aud o bătaie ușoară la geam. Sar repede, bănuind că-a venit Nelu, prietenul meu rugbistul; avea năravul ăsta de ne cădea pe cap în orice moment din zi și ne ținea pe noi să cocoțate pe fereastră să-i ascultăm șuruburile și ivernele, cum au pierdut din cauza războiului de cutare, când s-a jucat soarta țării și altele. Îl văd pe el, cu un sac de mână în mână, cam încurcat. Își cere

scuze că m-a deranjat. Nu-i nimic, zic, da' ce-i cu tine? Te-ai cărat de-acasă?... Bine-ai făcut!... Uf, și părinții ăștia! Toți tinerii ar trebui să fugă de acasă! L-am rugat să mă ierte puțin, ca să-mi pun un capot pe mine și apoi l-am poftit în apartament. A descoperit niște coniac într-o sticlă și s-a bucurat ca un copil. În fine, parcă l-aș fi așteptat, a remarcat-o și el și mi-a mulțumit. Eu am condus-o pe Sabina și am întârziat ceva mai mult. Când m-am întors, l-am găsit dormind în fotoliu, cu bărbia în piept și cu sticla goală alături...

Din nou vocea lui, pe care o captez dintr-un conglomerat de sunete: Băusem, dar nu mă îmbătasem și nu dormeam încă. Mariana se mișca încet în jurul meu, simțeam că mă privea, însă nu reușeam să deschid ochii și mă gândeam mereu la același lucru. Ca să ajung la geam, călcașeam pe stratul de iarbă din fața blocului. La iarba aceea mă gândeam. Încearcă să mă crezi - iarba striga, mi s-a părut că iarba striga în vreme ce o călcam în picioare! O idee stranie, nu? Pot să fiu nebun - îmi spuneam - orb, tâmpit, însetat, hămesit, hăituit; iarba n-am dreptul s-o calc!

Am glumit: Și Adam a călcat inevitabil pe iarba, căci a fost lansat în Eden, nu în deșert.

Nu știu ce-mi venise - a continuat el serios. N-avea nici o legătură evidentă cu Timpul, obsesia mea.

Eternitatea o fi la tine în ipostază vegetală. Însă și-n plante trăiește timpul, chiar și în minerale. De fapt, teoria ta e greșită. E pe dos. Viața nu există decât în Timp.

Nu-i adevărat, nu, prietene - îmi răspunse. Deoarece, dacă ți-l închipui pe Dumnezeu viu, n-ai cum să-l vezi supus temporalității, cu un început și un sfârșit.

Eternitatea e forma sa temporală, iar timpul varianta mundană pe care a declanșat-o odată cu geneza.

Așadar, ne-a condamnat din naștere?!

Ar fi într-adevăr o blasfemie să gândim așa - mi-am spus. Și imediat am auzit: Vai, dragă (vocea Marianei), în noaptea aceea am simțit că sunt tot ce are el mai scump pe lumea asta în care nu se pricepe să se descurce! Concentrându-mă însă, pentru a scăpa de această sirenă, l-am „mângâiat“, credeam eu, cu pansul:

Ne-a oferit șansa de a ne înălța din regnul timpului la veșnicia Sa. (Pricepând prea târziu că ajunsese la argumentul lui cu necesitatea eliminării, suprimării „viermelui“ existenței, și totodată la convingerea eșecului său personal în această privință.)

Oricum - și-a reluat el meditația -, chestia cu iarba era treaba mea și n-o puteam comunica Marianei, care o clipă mai apoi mă îmbrățișa, povestindu-mi ceva de prietena ei Sabina și învăluindu-mă în căldura trupului ei, încât m-am pomenit îmbrățișând-o la rândul-mi și nu-mi dau seama dacă... În caz că da, altcineva și-a făcut mendrele în noi, nu viața.

Când el trecuse la altă idee, cu încă mă întrebam ce însemna strigătul ierbii călcate în picioare. O simplă fantezie, la un

asemenea om? Mi se rupea inima văzându-l mai lipsit de simțul umorului ca niciodată, totuși nu intuiam nimic: asta e, chit că m-ar lua cineva drept un ignorant sau un ins fără acces la nuanțele realității.

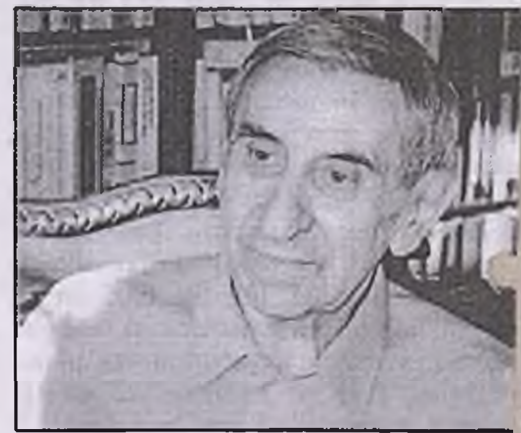
Nu mult după convorbirea noastră, el a murit în spitalul acela de o boală neidentificată, iar eu, participând la înmormântare, mi-am propus să închiriez camera sa din casa părintească, de unde fusese alungat. Ceea ce am și făcut. Și n-am mai vrut s-o părăsesc până când nu voi fi înțeles ce se întâmplase.

Acum cred că știu. Măine voi pleca, spre ușurarea părinților săi. Sper să fi fost ultimul lor chiriaș.

„BONJOUR, PRIETENI!“

de NICOLAE FLORESCU

Îmi vine foarte greu să scriu despre Cornel Regman, la timpul trecut. Poate și pentru că despărțirea de el s-a petrecut atât de repede, atât de curând, și într-un chip atât de discret.

Discreția, de altfel, a fost una dintre calitățile esențiale ale omului Cornel Regman. Discreția, rigoarea, cumpătarea și bunătatea! Într-o lume zgomotoasă, agresivă, grav afectată de mitocănie și de lipsa elementară a bunului simț, criticul a reprezentat o justă măsură a reechilibrării unei balanțe dezechilibrată de o jumătate de secol și mai bine, și totodată o figură de cărturar profund preocupat de aspectele și atitudinile morale ale societății în care trăiește și în mijlocul semenilor cărora le satisface nevoia de cunoaștere. Reflexii și reflexe cu care el și-a întâmpinat timpul, dovedesc din plin dimensiunea etică a ființei sale, mesajul ei moralist.

Pun verbele la trecut, și îmi dau și în acest fel scama ce mare pierdere înregistrează bolnava noastră societate, văduvită de valori, prin dispariția unui asemenea reper necesar, așa spune chiar vital, în ciuda faptului că - așa cum nu mi-am dorit niciodată, cuvântul de față este unul al mâhnirii și al regretului după pierderea lui Cornel Regman. Există însă oameni, care prin drumul vicții lor, pot înserie lecții de omenie, își pot marca epoca nespctaculos, dar covârșitor, ridicându-se cu blândețe deasupra timpului ei și, analizând-o lucid, reușesc s-o înfățișeze dintr-un unghi particular, cel al personalității lor creatoare, prin modele tipologice și prin structuri semnificative, aproape simbolice, oferite meditației.

Am admirat mereu critica lui Cornel Regman, în cronica sa literară mai ales, această trăire lucidă a unui spectacol al operei receptată în contemporaneitate imediată. Prezentul domină toată nevoia sa de spațiu estetic și toate reveriile, și toată poezia sufletului său, însetat de recuperarea valorilor imuabile. Dialogul cu

istoria - pe care de puține ori l-am văzut mai tenace executat, din perspectiva unei actualități febrile, în cărți precum cele despre Agârbiceanu sau Creangă, avea în viziunea critică și, așa adăuga imediat, în cea existențială a lui Cornel Regman, un rol terapeutic, o exemplaritate căutată permanent în rezonanțele ei cu o contemporaneitate a examenului analitic întreprins. Probabil că, în astfel de demersuri, ieșeau mai clar în evidență, caracterul stenic, temperamentul hâtru, epicureismul firii sale, care, manifestate cu aceeași insistență - poate ar fi mai bine să spun încăpățănare - în cronica literară la zi, puneau o oarecare distanțare între lectura simpatetică a criticului și capacitatea sa intransigentă de a analiza și a discerne, până la cele mai fine nuanțe, sensul valențelor literare receptate. Nici o abateră de la motivația estetică a operei, dar, în același timp, cu candoare sau umor, relevarea desuetudinilor, a tributului plătit modei, înscrierea sau desprinderea de serie în funcție de talentul și de originalitatea creatorului, într-un prezent care, niciodată la Cornel Regman, nu se reducea numai la cel al momentului exprimării punctului său de vedere, raportându-se permanent la o perspectivă istorică. Istoricitatea acționa astfel implicit în critica sa, într-o perfectă sincronie cu mișcarea de idei, cu modelele și cu conceptele actualității. Ea nu anula însă bucuria întâlnirii cu noutatea operei și nici cu tinerțea mesajului artistic. Criticul avea o mare aplecare și o extremă înțelegere pentru literatura debutului, dar respingea permanent orice insinuare a concesiilor în acordarea verdictului critic exprimat într-un context al începuturilor și al căutărilor literare. Între scriitorul format și debutant, Cornel Regman nu crea diferențe, iar severitatea examenului critic astfel desfășurat imperturbabil de-a lungul unei jumătăți de secol și mai bine, transformă cronica sa literară, niciodată

accidentală și cu extrem de rare abateri conjuncturale, în, probabil, cea mai interesantă și autentică panoramă asupra literaturii române contemporane, din câte s-au realizat la noi până în prezent.

Nu spun acest lucru determinat de complezența momentului, ci cu o convingere opiniei bine stabilită în acest ultim deceniu ca mi-a fost dat să-i stau în preajmă, oferind paginile Jurnalului literar acestui spirit ales și acestui desăvârșit prieten care a fost pentru mine atât de consecventul și malițiosul Cornel Regman. Ceea ce m-a apropiat de personalitatea lui puternic afirmată în manifestarea actului critic a fost tocmai conștiința solidarității scriitoricești, respectul pentru creatorul atât de disprețuit și de marginalizat astăzi în mediul nostru social. Cornel Regman trăia într-o lună anacronică, cea a autorității desăvârșite a ideilor pe care, relativizându-le în raport cu pulsul zilei încerca să le facă viabile. În ciuda firescului și eleganței înăscute a criticii sale, elaborat îndelung, scria greu, cu o mare responsabilitate pentru cuvântul tipărit.

Va trebui să treacă mult timp, și nu știu dacă îl voi avea cumva la dispoziție, să dezobișnuiesc să-i aștept în fiecare mică dimineața telefonul, iar vineri de vineri să-i deschidă ușa ambulanței redacției a Jurnalului literar, silueta lui înălțată și inimitabilul și atât de distinsul și onorantul salut: „Bonjour, prieteni!”

Prietenia, da, iată încă una și, desigur primordială valoare în care a crezut Cornel Regman.

MARCATĂ DE TRAGEDII

(Iorgulescu) sunt formule definitorii pentru o viziune perfect articulată de la început, situabilă, în linii mari, sub semnul expresionismului: unul lipsit încă de sfâșieră, evident însă în încărcătura tensionată a materiei, în presiunea sevelor, solidară cu aceea a sângelui, chiar și în somnolența privirii care percepe frecvent lumea în forme dense, masive și greoaie, aflate ca sub o stranie presiune, aduse la limita revărsării și a exploziei, cu posibile repere în B. Fundoianu ori în panismul lui Blaga. Carnea cireșelor albe ori a „castanei, amară și verde”, „genunchii ca două câni cu lapte”, „zeama sângelui greu” sunt imagini ce traduc în registru vegetal, purificându-o, o senzualitate abia stăpânită; altele compun o ambianță familiar-nelinștitoare, înregistrând, paralel, impulsurile secrete ale câinii; în casa cu „tainice întortocheate ganguri”, „ce ceva care nu știu dincolo de perete/ mare, unsuros (...) se prelinge în mine, greu, pe neașteptate”, „pe culoare trec jupănesc pe molii”, „în miezul pântecului adorm anii neștiuți și grei”, „mi-e gândul spre lume repezit ca un taur”, „grav, aerian ca un clopot orașul vibrează”, „maldăre mari de imagini aprinse pălesc, putrezesc în

grădini răsturnate”, primăvara e „grea ca pântec de bivoli”.

Efortul dramatic al redresării spirituale împotriva „rigidității lui DA și NU” și a „mărilor rituale” modelate de disciplina abstracției comunitare, devine tema centrală a meditației confesiunii. Ieșirea din arenă nu este deopotrivă despărțirea de simpla, mecanică „figurație” în „marele teatru” al existenței sociale și regăsirea individualității umane cu sentimente precarității și conștiința dramatică a limitei. În adevărurile Ideii și concretul existențial vieții mobil, spațiul devine tensionat-interrogativ propice aprofundării relației cu istoria, dar și propriului destin: „Tocmai ieșeam din arenă, aflam sub stele, (...) și toate adevărurile care erau/ erau tari, substanțiale ca minereurile, pulverizaseră-n mii de stropi argintii/ ce nu lăsa să vorbească”. Marcată de tragediile istorice mari, poeta o trăiește ca relativă înstrăinare măsură în care ea este esențialmente în necesitate, ordine severă, în contrast cu univele elementare, ocolit de frământările conștiinței umane.

(Din Dicționarul Scriitorilor Români)

OCHIUL LUI HORUS

de RADU CERNĂTESCU

Rabi Ioșua sin Achiva, personajul sadovenian din *Fantezile răsăritene*, înzestrat „c-o privire de singuratic care nu caută decât înlăuntrul său, ca să dezlege în sine tainele lui Dumnezeu și problemele încăleite ale Talmudului”, poartă pe chip expresia acelei individuații pe care o capătă toți atleții spiritului porniți prin exerciții esoterice și asceză pe abrupta cale a căutării de Sine, anume „ochiul mental” sau, într-o formulare mai generală, „ochiul interior”. Acesta apare în scrierile lui J. B. Van Helmont, de pildă, într-o formă și o finalitate apropiate globului de cristal al ocultiştilor: „ochiul sufletului intelectual nu are nici iris, nici pupilă, este un glob luminos asemănător astrului Venus strălucind în depărtarea și străfundul sufletului” (*Opera omnia*, Francof., 1682, p. 560). Calca ascetică, se precizează într-un text hermetic, nu face decât să asculte acest organ al clarviziunii și al comunicării cu Absolutul, căci „cu adormirea trupului se trezește sufletul, închiderea ochilor duce la adevărata vedere” (*Poimandres*, I, 30).

Motiv recurent mai ales în literatura romantică, al cărui fundament inițiativ este profund și încă insuficient conștientizat, *privirea interioară* s-a încetățenit îndeosebi ca un simbol al gnozei și al capacității acesteia de maximalizare a ființei, ce transgresează astfel timpul și spațiul profan. Iată o fixată în versurile unor mari inițiați precum Shakespeare: „Când ochii mi-i închid ei văd mai bine” (*Sonetul 43*, v. 1), Byron: „ochii mei, dacă se-nchid cumva/ Privesc în mine” (*Manfred*, I, v. 6-7), ori Eminescu: „ochiu-nchis afară înlăuntru se deșteaptă”. Cu notificarea că versul poetului nostru a fost împrumutat și asumat de Marele Maestru al Masoneriei române interbelice, M. Sadoveanu, într-un context ce lasă să se întrevadă din partea romancierului o mărturisire și un elogiu: „... ochiu-nchis afară înlăuntru se deșteaptă...”

Cine știe care-i taina pribeagului acestuia!... De ce zâmbești, tovarășe Zarandi? Pentru că un medic se lasă ademnit de versul unui poet?

- Ba pentru că ne dai informații despre realitățile dumitale” (*Cântecul Mioarei*).

Întors spre sine și trăind înconjurat de un întineric continuu, „orbul” și „orbirea care vede” - cum plastic se exprima Eminescu (*Decebal*, v. 93) - pretau cel mai bine la personalizarea gnozei ca vedere vizionară. Mulți dintre inițiații Kabbalei, de pildă, au fost orbi, dar termenul aramaic care îi desemna, *saghi naor*, departe de a semnala infirmitatea lor fizică, semnifica „prisos de lumină” și sublinia tocmai mutația interioară la care se ajunge prin aptitudinea de excepție a clarviziunii. Ulterior, „a-L simți pe Cel Veșnic cu simțurile unui

orb” a devenit, în teozofia iudaică, nu doar un precept, ci însăși esența gândirii hasidice.

Dar investirea simbolică a orbilor cu aptitudinea unei vederi supramundane a funcționat de la Thiresias și până la, de pildă, „orbii” lui Ernesto Sabato, fundamentată fiind și pe un greceanic joc de cuvinte desprins din vechi uzanțe misterice și semnalat de Diodor Siculi (*Bibl. ist.*, IV, VII, 4), după care grecescul *mystes*, inițiat, ar avea aceeași rădăcină mistică cu *myops*, orb, anume verbul *myeo*, a iniția, dar și a închide, a face cu ochiul în sens de tainică înțelegere - acesta fiind și modul în care se salutau inițiații Miserelor Eleusine. Unul din cele mai vechi semne de recunoaștere masonică, „ochiul care clipește” sau „ochiul închis” - de unde și expresia populară: „a face cu ochiul” - trebuie deci înțeles ca expresionarea ezoterică a existenței unui „ochi interior”, a aceluși organ al acuității cognitive numit și „ochiul inimii” sau, la Platon, Plotin, Fer. Augustin, Sf. Pavel, Sf. Ioan Scărarul, „ochiul minții”, iar la Clement Alexandrinul, „ochiul sufletului”. Simbol al atingerii unci cunoașteri extrasenzoriale și vector al gnozei divine, acest „ochi interior” este succedaneul european al lui *Prajnâchaksus* (Ochiul înțelepciunii) sau *Dharmachaksus* (Ochiul lui Dharma) al budiştilor, corespondentul *Ochiului lui Horus* sau *Ochiul Cudjat* al egiptenilor, considerat de Cartea morților „izvorul luminii eterne în om”.

Între aceste conotații se cere citit și pasajul sadovenian din romanul inițiativ *Baltagul*, în care „jidovul” considerat de Vitoria Lipan „om trimes”, „făcu ușurel cu ochiul drept”. Și ca intenția conotativă să devină explicită, autorul face ca „ovreul” să-și expună judecățile „închizând din ochiul drept. Cu ochiul deschis căta într-o parte și arătătorul mâinii drepte îl ținea înălțat spre ochiul închis”.

Cât privește *orbul* ca personificare a vederii profetice și ca parasimbol al inițiatului, el a devenit o uzanță atât de comună de la Homer încoace, încât va fi, credem suficient dacă exemplificările le vom mărgini la cele mai ilustre. Întâiul exemplu vine din legenda despre Solomon (în arabă Sulayman) păstrată într-un capitol din Coran (și reluată de Cantemir în *Sistemul sau întocmirea religiei*

muamedane), în care se spune că înțeleptul rege ar fi învățat „filosofie” „de la cei orbi”. În schimb, convertirea lui Saul/ Sf. Pavel și „orbirea” sa, de care vorbește pasajul biblic, e interpretată de *Acta sanctorum* într-un mod mult mai explicit ca un pur act inițiativ: „Saul, sculându-se de jos, și-a dat seama că-i orb, el începea abea acum să vadă duhovnicește”.

Aceste exemple, și multe altele, reliefează o tipologie a actului inițiativ reductibil în datele lui esențiale la formularea eminesciană, „orbirea care vede”, care expresionază exact necesarul întineric exterior pentru actul iluminării interioare. Un întineric inițiativ care, *sit venia verbo*, are și el numeroase exemplificări biblice. Astfel, în Vechiul Testament avem momentul când lui Moise „cel intrat în negură” i s-a arătat Iahve (Ieș. 20, 21), iar în Noul Testament pasajul epifaniei lui Dumnezeu pe muntele Tabor, când, la fel, Petru, Iacob și Ioan au fost, deloc întâmplător, „umbriți de un nor”.

Dar poate cel mai interesant (prin posibilele conotații la scară națională) exemplu de orbire inițiativă este cel furnizat de basmul românesc *Pasărea măiastră*, în care „un orb” ce „orbecăia și el pe dibuite” funcționează nici mai mult, nici mai puțin decât ca un *mystagogos* pentru prințul ajuns în „lumca de dincolo”. Despre o astfel de tradiție a unei *mystagogii* autohtone au vrut să sesizeze și Eminescu cu al său „visător zahastru”, cu „ochiul mur” ca în *Povestea magului călător în stele*, sau „orb” ca în *Strigoii*, și Sadoveanu care va prelua această prosopografie până la calculi lingvistice cu „magul Decheneu” din *Creanga de aur*.

Se identifică în toate aceste stereotipii o paradigmă inițiativă general valabilă, orb ipostaziind în fapt întinericul peșterii inițiatice care, „departe de a fi un loc întunecos - cum spunea R. Guenon -, este luminată din interior”. Iar prin încercarea din peșteră sau din tabernacolul întunecos al misterului se cobora la nivelul exemplului personal o divinitate sapiențială care, de regulă, „locuiește în întineric” (III Regi 8, 12; Lev. 16, 2), din care cauză musulmanii o și numesc mister (ar. *ghayb*). O divinitate ce nu poate fi (de)limitată de cunoașterea senzorială, ci doar imaginată, precum e lumca celor orbi.

reacții

nivelul băncii din fața blocului, pe când „directorul de opinie” (sună bine, nu?) își dă cu părerea în fața a milioane de cititori și telespectatori. De aceea el este citat copios și la coada de la ridicarea ajutorului de șomaj, și în îmbulzeala din tramvai. De aceea și pentru profesionalismul său, pentru carisma sa însăși atâta lucru nu-i conferă în nici un caz privilegiul de a se intitula prima, a doua sau a o sută putere în stat. Ca să devină cu adevărat o putere, jurnalistul trebuie să realizeze mai mult decât nea Gheorghe, adică să fie eficient.

Vorbind despre eficiență, am constatat, în ultimul timp, o deznădejde, uneori nici măcar disimulată, a câtorva ziaristi. Ei își arată public disperarea că au adunat dovezi bine ascunse, au dezgropat documente adânc înhumate, au riscat arătând cărdășii la niveluri foarte înalte și nu s-a întâmplat nimic. Absolut nimic. Celelalte trei puteri, ținându-se de mână, tratcază mass-media părintește, o bat ocrotitor pe umăr sau o dojenesc încruntăți, neoprindu-se nici o clipă din jocul lor. Ceea ce dovedește că în România blaturile de la fund sunt trainic crescute și atât de îmbinate de o cremă veche, încât nu mai pot fi drese. Presa ori ia notă de această situație, depășește faza de monitorizare și se ia la trântă cu monstrul, ori se va afunda, cu frișcă și marțipan în aceeași mlaștină. Și nu se va mai ști cine, a căta putere în stat este. Iar numerotarea nu va mai avea nici o importanță.

Știu, aș putea fi întrebat: ce poate face presa mai mult decât să constate? Răspunsul este unul singur: să persevereze. Să persevereze atât până ce lucrurile se rezolvă, iar când s-au rezolvat, să persevereze până ce s-au soluționat în mod real. Presa nu are voie să uite.

A PATRA PUTERE ȘI BLATUL

de GHEORGHE SCHWARTZ

Portul construcției noastre politico-sociale este acoperit de o cremă de culoare nedefinită și cu un gust caracterizat de un fad resemnat. Sub această mlaștină, suntem mereu asigurați, s-ar afla tacte și bine separate cele patru blaturi, asamblate după o rețetă verificată în cele mai distinse cofetării: bază s-ar afla blatul puterii legislative, pe care s-aprijini cel al puterii executive, aflată, la rândul ei, la poalele blatului puterii judecătorești. Deasupra tot, dând aranjamentul de efect, se află mass-media. Pe presă se întinde frișca, înscrisul dinocolat și lebdăa fondantă.

Dacă este discutabil cât de net mai sunt separate celele trei blaturi, îmbinate în mlaștina cremei sociologice și de grupuri de interese, totuși, cam atât lumea s-a deprins cu gustul acestor straturi de zahăr. Despre legislativ se știe cum lucrează, câte și scoate și câte (și care) sunt normativele mereu înădate. Și se mai vede și cu ochiul liber câți lamentari își fac un titlu de glorie de a lupta potrivit transparenței în viață a legilor la care au picat mâna. Despre executiv nu se știe decât că nuie remaniat. Dacă se poate zîmbic. Fiind atât de remaniat, guvernul nu poate face nimic. Dacă nu e remaniat, guvernul așteaptă să fie remaniat. Și, până atunci, nu poate face nimic. Puterea judecătorească se evidențiază prin declararea răilor criminali financiari incapabili să suporte

regimul penitenciar și prin umplerea închisorilor cu o plevușcă martinizată și mereu autoregenerabilă. Rezultatul este că absolut nimeni nu mai crede în dreptatea justiției românești, iar cei care te fură pe față îți rânjesc subțire, recomandându-ți să-i dai în judecată.

Despre ea însăși, a patra putere, pomenește mai puțin, făcând-o, cel mult, atunci când își spală niște rufe murdare în public. Unul dintre rolurile importante pe care și le atribuie presa este acela de a constata public o stare de fapt. De a arăta realitatea așa cum se prezintă ea în privința aceasta, față de anii dictaturii, mass-media a căștigat enorm, sesizând, de obicei, prompt atunci când celelalte trei puteri încearcă să măture sub covor câte o murdărie. Numai că - aici e marea problemă - și românul simplu are putere de discernământ și nu de puțin ori, comentariile de actualitate ale pensionarilor din Cișmigiu nu sunt mai puțin pertinente. Sigur că jurnalistul profesionist dispune de o logistică adecvată, aruncă de multe ori pe piață informații primare și are o altă putere de convingere și de exprimare decât nea Gheorghe. (L-am pierdut, iată, și pe nea Vasile, nume confiscat în totalitate de un singur astfel botezată.) Nea Gheorghe beneficiază doar de știrile obținute de la ziarist și din ceea ce vede în jur, iar analizele sale sunt necruțătoare și colorate. Doar că el poate deveni influent numai la

nicolae manolescu:

„PAUZA DE SCRIS, DE APROAPE UN DECENIU, PE CARE AM FĂCUT-O, N-A FOST DIN VINA MEA, CI DIN VINA ISTORIEI“

Marius Tupan: Stimate domnule Nicolae Manolescu, cu riscul de a vă supăra (deși, cunoscându-vă umorul, nu cred că voi reuși!), știți că în *epoca de aur* erați considerat un Ceaușescu al literaturii române contemporane? Ce credeți că i-a determinat pe unii amici (dar, îndeosebi, inamici) să vă plaseze într-o asemenea postură?

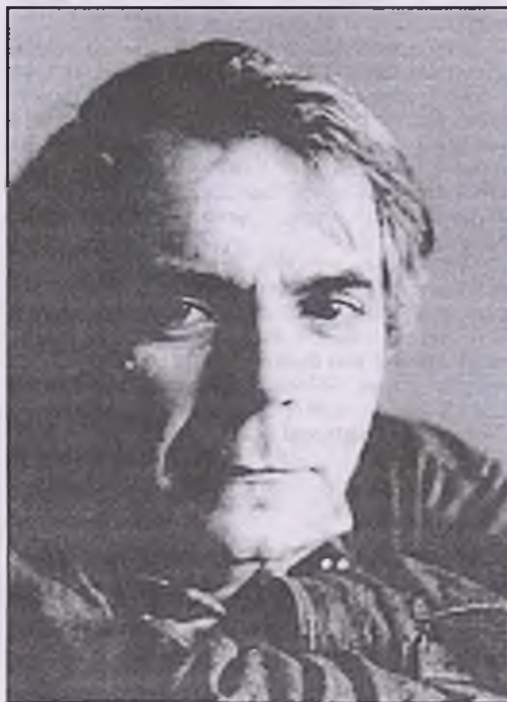
Nicolae Manolescu: Nu-mi e cunoscută porecla cu pricina. Cei care doreau să se pună bine cu mine, dovedind așadar un interes oarecare, sau mânați de o puternică subiectivitate, mă considerau o autoritate în materie de critică. Din confuzia, probabil, pe care cuvântul autoritate o stârnește vine... postura ceaușistă. Critica e, prin excelență, un domeniu al libertății. Criticii pot greși, dar nu sunt niciodată totalitari. Nu-i lasă spiritul criticii, un fel de Ariel jucăuș și pus pe șotii.

M. T.: Se pare că dumneavoastră reușeați să inventați sau să dărâmați destule *glorii* peste noapte, să modificați, intempestiv, tabloul de valori și, nu în ultima instanță, să stârniți adevărate vendete care, nu în puține rânduri, vă urmăreau până în pânzele albe, cele negre rămânând totuși pentru pirați. Aveați un program în acest sens sau, pur și simplu, vă plăcea să vă răsfățați, dacă nu cumva vă amuza „tulburarea apelor“?

N.M.: Mă răsfățam, ce era să fac în plictiseala epocii de aur! Mă uitam la tabelul mendeleevian al elementelor literare și-mi spuneam: ce ar fi să reducem din greutatea atomului de uraniu și s-o creștem pe a hidrogenului? ce ar fi să lăsăm heliul fără greutate? ia să plimbăm noi tuliul din insula sudică în dreptunghiul vestic al Regatului Periodic. Nu-l citisem pe Atkins pe vremea aceea și nu foloseam toți termenii acestuia din urmă, nici măcar nu sunt sigur când a fost descoperit tuliul, dar reține, te rog, ideea răsfățului meu în Regatul Litrelor.

M. T.: O dată cu căderea regimului tiranic, paradoxal, multe spirite alese au plutit în derivă, personalități reale au intrat în plan secund, lăsând prim-planul

politicienilor demagogi și gazetarilor turbulenți. Dumneavoastră înșivă, după o perioadă de tatonări, v-ați reconsiderat poziția socială. Ați abandonat fotoliul *tiranului literar*, care v-a adus, bănuim, destule satisfacții și ați căutat un podium

avantajos. Nu vă întreb de ce ați făcut-o, ci dacă regretați acel moment? Dacă ar trebui să refaceți traseul tranziției, ați avea aceleași opțiuni? Ce v-ar determina să nu vă abateți de la anumite principii?

N.M.: Văd că insiști pe tema tiraniei. Bine, atunci să mergem mai departe pe calea asta. Da, am abandonat fotoliul de tiran literar, fiindcă literatura n-a mai fost, după 1989, Regatul falnic de odinioară, ci o Republică Populară mediocră. La ce-mi mai folosea să fiu tiran într-o republică fără fală? Nu regret nimic. Aș avea aceleași opțiuni, dacă cineva ar da tranziția înapoi cu câțiva ani (n-ar fi o nenorocire: îmi închipui că toți ar avea aceleași opțiuni și lucrurile s-ar repeta întocmai; suntem condamnați la tranziție, domnule Tupan, noi, fiii și nepoții noștri). Nimic nu mă poate convinge să mă abat de la puținele, dar fixe mele principii.

M. T.: Prezența dumneavoastră la conducerea „României literare“, declanșarea unor polemici ca și temeritatea de a instala unele statui taman în spații ce nu-s pregătite să le accepte trădează fervoarea criticului de a domina cu alte strategii și programe, scena literară. Credeți că o controlați îndeajuns?

N.M.: Bravo, o ții la fel. O țin și eu, atunci. La „România literară“ nu fac cultură, ci politică literară. Cioplesc toată ziua la statui false ca să văd dacă, plasându-le exact unde nu trebuie, se prinde cineva. Îți mărturisesc că ești primul care s-a prins că aceasta îmi este strategia! Sst! Să nu ne audă cineva. Nici redactorii revistei nu știu. Colaborează la programul meu de a controla scena literară cu multă naivitate. Ei mă cred un om de hună credință. Să nu mă spui, te rog. Îmi pierd tot creditul și pățesc Bancorex. Doamne apără-mă! A propos de cât de temeinic controlez scena literară, trebuie să știi, dar să rămână tot între noi, că o controlez perfect. Și nu numai scena literară: și aceea universitară, și aceea politică. Nu vezi că toți îi caută pe cei aflați în spatele atâtor scenarii de după 1989 și nu-i găsesc? Eu sunt în spatele tuturor scenariilor postdecembriste. Te miră, nu? N-am nici o vină: ai întrebat, răspund.

M. T.: Poate, din motive asemănătoare, ați acceptat să realizați o emisiune culturală la un important post de televiziune. Mulți s-au așteptat să impuneți o anumită modă occidentală. Bănuți la ce mă refer. Derutându-i, ați optat, dacă nu mă înșel, pentru explorarea unor domenii mai puțin frecventate, care uneori, nu au în calcule literatura. Ca să nu spunem și altceva. Vă avantajează (și ne avantajează) acest demers?

N.M.: Puteam rata un instrument atât de eficient cum este televiziunea? În planurile mele de a reinstala tirania, televiziunea e obligatorie. Dacă mă avantajează ori nu acest demers, nu știu și nu mă interesează. Este eficient? Este. Restul e tăcere.

M. T.: Cineva (nu neapărat persoană importantă) spunea că mizați doar pe anumiți colaboratori, că promovați anumite tendințe culturale, că ar fi cazul (și momentul) să stați față în față și cu adversarii dumneavoastră tradiționali să căpătați între timp. Am intrat deja în zona diversunilor?

N.M.: N-am adversari pe măsură. Nu pot privi în ochi pe oricine. Așa că statul față în față cade.

M. T.: Ați rămas același nonconformist - de data asta e chiar părerea mea - ca refuză *ab initio* orice judecată critică curs de elasicizare. Deși ați susținut ardoare promoția '80, afirma

suprinzător, că sunteți nemulțumit de proza acesteia. Numai de acest gen? Aveți și alte dezamăgiri? Ce v-a ajutat să vă reconsiderați opiniile?

N.M.: Poftim, tocmai când începuse să-mi placă acest interviu glumeț, devii serios. Chiar vrei să vorbim serios? Te rog să nu mă întorci iar din drum. La vârsta mea, am inerție mare. Sigur că refuz din principiu judecățile critice gata făcute, prejudecățile, sealea în curs de clasicizare, cum le spui cu o formulă de o eleganță clasică. N-am susținut generația '80, ci pe anumiți scriitori care-i aparțin: asta, dacă avem în vedere aprecierea dată valorilor. Ideea că foștii cenacliști de acum două decenii, de la București, Iași, Cluj, Timișoara, formează o generație extrem de interesantă, ideea aceasta o susțin. Cât

privește părerea proastă pe care aș avea-o despre proza optzecistă, habar n-am să fi spus așa ceva. Dacă am spus, am greșit. Există, în generația '80, prozatori și critici la fel de importanți ca și poeții sau dramaturgii. De pildă, regretatul Mircea Nedelciu.

M. T.: Tot din punctul dumneavoastră de vedere,

„promoția '70 e doar în capul lui Ulici“, dacă nu mă înșală memoria. Puteți totuși salva pe careva de aici? Mai există vreo şansă măcar pentru un critic, doi?

N.M.: Generația '70 a ieșit din capul lui Ulici, înzăuată și încoifată ca Minerva din capul lui Jupiter: ceea ce înseamnă că poeții, criticii și prozatorii considerați de Ulici a-i aparține erau născuți când i-a grupat el și avuseseră timp să se îmbrace. Sunt șaizeciști, toți aproape, cu excepția unui Mircea Dinescu, poetul care trage spre optzeciști. O generație '70 nu există, după părerea mea. Ulici, acest termen l-a folosit. Promoție, poate, ca mai noi sosiți, fie ca vârstă, fie ca debut. N-am ce nume să rețin. Sunt numele date de Ulici. Unele, ale unor scriitori extraordinari.

M.T.: Nici de promoția '90 nu sunteți mulțumit, care, iată, a trecut pragul celor 10 de ani. Ați reținut totuși vreun nume? Prin ce s-ar evidenția?

N.M.: Promoția '90 este tot o fantezie și a lui Ulici. Nu s-au născut încă scriitorii după optzeciști. Și nu prea știu cum vor scrie. Că se vor citi între ei pe Internet, pentru asta sunt gata să pariez pixul meu contra computerului lui Ion Manolescu. (Țin pixul meu ca la ochii din cap. Aș suferi încă l-aș pierde, o dată cu pariul. Mai ales, dulăpiorul acela crem și cu ecran mi-ar curca teribil viața. În loc să scriu, m-aș ocupa de-a scrisul. Să-vedem-cum-este-să-

scrii-un-poem. Cam asta e computerul. Cumplit meșteșug de tâmpenie, dar inevitabil și necesar. Nu mă opun folosirii lui (ar fi și zadarnic), dar încerc să rămân ultimul în acest proces de prostire generală. Refuz, să devin rinocer. Da, nu e sigur că există un după optzecism. Aveți puținică răbdare. Până una-alta, doar nenăscuții tineri aud nenăscuții câini cum latră.

M. T.: Contestările și revizuirile, benefice în orice literatură, nu absentează nici la noi. De obicei (ca să nu zicem de regulă), sunt respinse nume, în puține cazuri, cărți. Adică, am vrea să spunem, pasa neagră a literaturii noastre actuale vine mai ales dintr-o criză a lecturii. Credeți altceva?

N.M.: Constatarea e una, revizuirea, alta

Generația '70 a ieșit din capul lui Ulici, înzăuată și încoifată ca Minerva din capul lui Jupiter: ceea ce înseamnă că poeții, criticii și prozatorii considerați de Ulici a-i aparține erau născuți când i-a grupat el și avuseseră timp să se îmbrace. Sunt șaizeciști, toți aproape, cu excepția unui Mircea Dinescu, poetul care trage spre optzeciști. O generație '70 nu există, după părerea mea. Ulici, acest termen l-a folosit. Promoție, poate, ca mai noi sosiți, fie ca vârstă, fie ca debut. N-am ce nume să rețin. Sunt numele date de Ulici. Unele, ale unor scriitori extraordinari.

Sunt contra contestării pur și simplu. Doar revizuirea mi se pare necesară, în măsura în care ea reclusează, nu distruge și nu creează. E drept că, de la o vreme, se resping mai ales nume. Dar și cărți. Probabil, fiindcă e mai ușor să negi global. Cât despre pasa neagră a literaturii, cu n-o percep. E o criză instituțională, nu una de creație. Talentele n-au dispărut. Nici, uneori, cărțile foarte bune. Problema e cum ajung ele la publicul cititor. Nici cititorii n-au dispărut. Dar ei n-au bani să cumpere cărți sau nu aud de ele.

M. T.: Dumneavoastră, Laurențiu Ulici, Mircea Martin și alte autorități, retrăgându-vă, sperăm temporar, din zona cea mai fremătătoare a literaturii, să zicem foiletonistica, ați stimulat și încurajat - indirect! - destui condeieri, care nu întârzie să se decreteze conștiințe morale și artistice ale momentului. Cu ce rezultate, nu-i greu de bănuț. Intenționați să reveniți în arenă? Vi se pare desuetă critica practică în alte vremuri? Spre ce tip de comentarii ne îndreptăm? Care ar fi registrele? Care-s numele pregătite să le illustreze?

N.M.: N-am de gând să reiau cronica literară. Am mai spus-o: fiecare lucru la timpul său. Eu am fost robul foiletonului critic vreme de trei decenii și mai bine. Nu sunt în măsură să spun cât de desuetă a devenit azi cronica, în forma în care se practica ea ieri. În afară de o anume

dinamică a textului - decupat, poate, altfel, cu mai multe aliniate noi, fără compactetea de altădată - și de o stilistică mai accesibilă unui public larg și grăbit, nu cred că sunt deosebiri. Citesc uneori New York Review of Books și nu sunt frapat de mari diferențe între cronicile noastre de odinioară și cele ale americanilor de acum. În afara subiectelor cărților. Noi suntem, în continuare, mai literari. Ei preferă sociologia, psihologia, politologia, și în general escul ori studiul. Noi preferăm romanul, poezia. În rest, la même jeannette, autrement coiffée. Am răspuns implicit și la întrebările din final.

M. T.: Istoriile literare temeinice, eseurile de amploare au devenit, în timp, caduce? Înregistrăm un curent al antologiilor. De ce, oare? Sunt mai benefice pentru literatură decât alte scrieri tradiționale?

N.M.: Nu, nu, istoriile, eseurile, studiile ample nu sunt deloc caduce. Antologiile au două explicații: sunt mai ușor de făcut decât o istorie literară; și reflectă gustul spre fragment al lecturii recente.

M. T.: Cu naivitatea ce mă caracterizează, tot mai cred că marea probă a unui prozator rămâne romanul. A unui critic, nu mai există nici o îndoială, istoria literaturii. Ce se întâmplă cu a dumneavoastră? Vorbiți-ne orice despre ea, să fim pregătiți așa cum se cuvine când o să apară: chiar și cu extrasistole sporite!

N.M.: Ce pot spune decât că-mi doresc mai mult decât oricine (extrasistolele mele stau mărturie) s-o închei. Și cum, de regulă, am sfârșit tot ce am început, voi sfârși și Istoria critică. Sper să-mi dea Dumnezeu anii și puterea (adică sănătatea) de care am nevoie. Pauza de scris, de aproape un deceniu, pe care am făcut-o nu e din vina mea: este din vina istoriei. Nu puteam sta deoparte. Căderea comunismului n-a fost o întâmplare oarecare. Am trăit o pagină de istorie. Nu puteam (nici moral, nici fizic) să rămân pe margine, spectator, chiar dacă prețul plătit a fost amânarea cu un deceniu a cărților mele. Dumnezeu e bun și le vede pe toate: cred că, măcar cu coada ochiului, a tras și spre mine și și-o fi făcut deja planul de a nu mă chema la el înainte de a-mi termina cartea. Aceasta mă obligă. Punem punct aici, da? Timpul nu mai are răbdare. Cu mine, Marius Tupan. Cu alții mai tineri, nu știu. E treaba lor, în definitiv.

eugeniu nistor

Lumina părinților

Noi râurim dinspre părinți,
izvorul unde-i cine știe? -
tu iartă-mă, melancolie,
(că ochii-mi sunt tot mai fierbinți)
și nu mă duce în pustie!

Înlăcrimeze piatra râul
pe lângă-același drum cu plopi,
visând cu palmele pe ochi
(sinistru, Doamne, -ți este frâul)
sub cer de frunze când mă-ngropi!

Dar până unde-mi porți mirarea?
Neant, umbriri și-nsingurări,
cu sufletul în patru zări
(cum poți să povestești tu marea?)
când râu-i numai întrebări...

O stea pe cer de se va naște,
un fir de iarbă de-o mai fi,
lumina-ți va putea șopti
(sub ochiul crud care ne paște)
din prisme de melancolie!

Sau totul e numai părere,
idee searbădă e-n mers?
Spunea-nțeleptul din Efes
(în curgere gășind putere)
că e-un izvor în univers!

Vom râuri precum părinții
în valea unei lumi ce-a fost
dar râu-l vom iubi cu rost?
(nelămurită parte-a ființei) -
o dată doar e râul nost'...

Petrecerea în lume

Pe malul râului vom trece,
vom arunca cu pietre-n râu
și sufletul ni-l vom petrece
(în umilință sau desfrâu) -
dar râul va rămâne rece!

De-a lungul râului vom fi
furați de ape în ispită -
gesturi, culori, copilării
(încet vor prinde să ne mintă)
și nu vom ști, și nu vom ști!

Și râu-apoi se va întoarce
cu malurile înapoi,
de parcă cineva i-ar toarce
(prea temător de zei și Parce)

undele lui sub triste ploii.

Pe malul râului au fost,
vor spune unii, niște ființe,
carc-nvățară pe-de-rost
(ca-n alte vremuri, ce-au mai fost)
aceste stranii suferințe.

Pe malul râului e-un cerc -
ochiul luminii ce ne trece,
pe care eu ades l-încerc
(cu mintea vraiste și berc) -
dar râul curge tot mai rece!

Pe malul râului, în ierbi,
rămâne-vom în resemnare,
iluzia - galop de cerbi -
va lumina tot cercul mare
(cu umiliți și cu imberbi) -
ah, golfuri, vise milenare!...

Pe malul râului vom face
un pod nostalgic de căință,
ca floarea care se desface,
ca dimineața într-o ființă
(când sufletul e steag de pace)
cu-amăgitoare biruință.

Oricum, cât inima nu tace
totul ne pare cu puțință,
ne facem din privire lance,
ne-ngândurăm într-o privință
(și sufletul în noi se-ntoarce)
cu glorie sau umilință!

Forme, spații, timpuri

Cine-a văzut ochiul care
poate lumea s-o încapă?
vârful muntelui, oceanul
cu încrâncenare-l sapă,
în iluzii orice formă-i
dulce curgere de apă -
(un pătrat îmi pare cercul
ca un romb deschis de pleoapă...)

Veacul vezi că lasă umbre
și-n curând se va închide,
când la masă în amurguri
singuri vom sta lângă blide,
va fi semnul cifrei unu -
unu nu se va divide!
(adunând în ochi nisipul
plânge-un ins la Piramide...)

Visul tulbură grădina
ori grădina curmă visul?
fără-marginile lumii
mărginesc și necuprinsul,
întâmplarea când e certă
poate înghiți abisul -
(filosofii dau cu pietre,
proștii vând și paradisul...)

Vezi, norocul ne pândește,
ca la haita-i auzi pasul,
cineva lipsește parcă
sau noi nu-i cunoaștem glasul,
Valca Plângerii-i dincolo
când o fi să bată ceasul -
(iepuț și schiop va trece
fără vina lui izlasul...)

Dacă gândul meu greșeste,
dacă litera-mi dă greș,
tu scină să-ți pleci fruntea-n
ramuri albe de măceș,
iar această-epistolie
să o duci în târg la Ieși,
(fără teamă că-i fi prinsă
de zăpezi ori de vameși...)

De mă-ntorc în mâini c-o creangă
înflorită, - o să te caut
prin orașu-n care vara
curge parcă dintr-un flaut,
în mirarea așteptării
m-aș preface chiar că n-aud
(și, îngenuncheat în ierburi,
cer și păsări o să laud...)

Cine-a văzut ochiu-acela
călător, care intrigă,
pribegind prin timp și spații -
nălucire ce tot strigă?
Frumusețea-i săgetează
precum cerul în ferigă -
(chiar Homer și-ntoarce ochiul
dintr-o stranie qvadrigă...)

În grădina Ghetsimani
știu: cândva o să mă vinzi
și pe dune cu nisipuri
cu voi pribegi la inzi...
Râul însă tot mai curge,
zarea tremură-n oglinzi,
lumea încă stă-n picioare
sau mai bine zis în grinzii
(printr-un crâng al ființei mele
tu de-a pururea colinzi...)

* Pe 16 iulie plec în România. Vechea mea Ithaca din care n-a rămas decât Odiseea. Pentru mine, anul acesta se termină în august, după vacanță. Până acum, în 1993 am avut un bilanț pozitiv: căsătoria, Grégoire, succesul de presă și cititori pentru *Le matin d'un miracle* și publicarea eseului *Întâlnirea cu al XXI-lea Secol*.

Mircea Veroiu a plecat în țară (în iunie) pentru a realiza un film inspirat din *Al doilea mesager*. Un proiect care durează de cinci ani și care nu a putut fi realizat cu producători francezi. Din nou puterea magică a acestui roman care „cheamă autorul” în Însula natală! Pe mine m-a trimis în țară în 1985. Am revenit la Paris abia în 1987. Și iată-l pe Mircea Veroiu parcurgând un itinerar asemănător cu al meu, condus de aceeași Carte... Puterea ficțiunii și a Cuvântului (Logosul) asupra Realului! Și toate acestea după șapte ani de la sosirea în Franța. Cifră simbolică! Poate vor începe șapte ani benefici, șapte vaci grase...

În toamnă aștept contractul de la „Actes Sud” pentru publicarea romanului *Îmbâlnzitorul de lupi*. Tot în toamnă va apărea în țară, la editura Univers, *Dimineața unui miracol*. Vreau să propun un volum de publicistică (*Aici și Acum*) care să cuprindă articolele pe care le-am scris la Paris și cele care au apărut în țară înainte de 1987.

Proiecte, planuri... oscilația permanentă între zădărnicie și forța interioară care mă îndeamnă zilnic să scriu.

Oare o să mai am curajul și energia de a începe un alt roman?!

5 iulie 1993

* În „Țara de foc” de unde am plecat, cuvintele erau hărțuite, interzise, arestate. Nu mi s-a voie să scrii: biserică, Dumnezeu, sex, orgasm... Aici, în „Republica lui Bouvard și Pécuchet”, cuvintele sunt cenzurate și monopolizate de „gândirea unică”. Cuvinte tabu! Nu se admite decât într-un anumit sens folosirea cuvintelor genocid¹⁾, (înlocuit cu expresia „epurare etnică”) sau lagăre de exterminare. Este de preferat să nu se compare cele două sisteme totalitare: nazismul (specific prin rapiditatea distrugerii de vieți omenești) și comunismul (specific prin amploarea și durata în care au fost ucise oamenii); două fenomene comparabile chiar dacă nu sunt identice.

Nu este recomandată analogia dintre exterminarea locuitorilor din Sarayevo cu cea de la Varșovia din timpul celui de al doilea Război Mondial.

Câți știu că lagărul de la Buchenwald a fost mai întâi folosit de naziști, iar după război de sovietici și de comuniști pentru condamnării politici din Republica Democrată Germană?!

Pe masa mea de lucru am o statuță cu trei naimuțe. Una ține mâinile în dreptul gurii, alta și ascunde ochii și a treia își astupă urechile. Dacă ar spune: „Nu vorbesc! Nu văd! Nu aud!”

bujor nedelcovici

PUTEREA MAGICĂ

Păstrez statuța pe masă tocmai pentru a nu uita - zi de zi - că în tot ce gândesc și acționez trebuie să fiu contrariul acestui simbol.

15 iulie 1993

* De când s-a născut Grégoire mă obsedează câteva fraze din *Nașterea tragediei* de Nietzsche.

„O veche legendă spune că regele Midas l-a urmărit multă vreme în pădure pe înțeleptul Silen, însoțitorul lui Dionysos, fără a-l putea prinde. Când în sfârșit Silen i-a căzut în mână, regele l-a întrebat care ar fi pentru el lucrul cel mai bun și cel mai prielnic. Silen a tăcut, rigid și nemișcat, apoi constrâns de rege, a spus următoarele cuvinte acompaniate de un răs puternic: Neam netrebnic și muritor, fiu al hazardului și al trudei, de ce mă șilești să-ți spun ceea ce nu e bine pentru tine să auzi? Binele suprem îți este inaccesibil: a nu te fi născut, a nu fi, a nu fi nimic. Binele imediat următor ar fi pentru tine... să mori curând!”

Îl privesc pe Greg în patul lui și în același timp aud glasul înțeleptului Silen.

* Am vrut să cumpăr niște cărți de la o librărie unde am o legitimație și prețurile sunt mai mici: *L'homme Moïse et la religion monotheïste* de Freud și *La servitude volontaire* de La Boétie. Când a trebuit să plătesc, am căutat legitimația dar spre surprinderea mea nu am găsit-o. M-a intrigat această pierdere care îmi interzicea dreptul de a cumpăra și alte cărți. Noaptea am visat locul unde se afla legitimația. M-am trezit, am căutat și am găsit-o.

Am fost foarte fericit și în același timp surprins de puterea subconștientului care lucrase atât de bine în timpul somnului. Poate Freud are dreptate când spune că „subconștientul este rezultatul refulărilor”. El separă psihicul uman în trei părți: *Ça*, *Moi*, *Surmoi*. *Ça* reprezintă pulsunile naturale ale individului, *Surmoi* desemnează inconștientul social, iar *Moi*, personalitatea individuală ce se alcătuiește din cele două surse ale inconștientului.

Visul a avut capacitatea de a penetra în cele două niveluri ale inconștientului pentru a readuce în conștient amintirea locului unde rătăcisem obiectul pierdut.

* Am întâlnit în metrou un vânzător de fructe și zarzavaturi pe care îl văd în fiecare

sâmbătă în „Marche d'Aligre”, unde mă duc să fac cumpărături. Mereu amabil și zâmbitor, am schimbat cu el câteva cuvinte. „Ești algerian?” l-am întrebat eu. „Nu! Din Tunis!” mi-a răspuns el cu glas șoptit, apoi a continuat, dar în așa fel încât n-ar fi vrut să-l audă cei de lângă noi. „Sunt aici de 20 de ani...”

Este aici de aproape o viață și tot străin și temător a rămas...

* Solidaritate negativă.

Înainte de evenimentele din decembrie 1989, intelectualii români erau solidari deoarece aveau același adevărsar: un sistem politic polițienesc condus de un tiran paranoic.

După 1990, această solidaritate s-a dizolvat treptat și luptele „interne și intestinale” au apărut cu înverșunare și violență. De ce? Înainte, solidaritatea negativă era bazată pe o „conștiință negativă” (Kant): toți contra tiranului.

Acum avem nevoie de o *solidaritate pozitivă*: toți pentru... Și noi nu știm încă pentru ce să fim împreună! Ne lipsește scopul comun! O identitate colectivă determinată de o conștiință de grup în care fiecare să cedeze o parte din interesul și personalitatea proprie (conștiința individuală) în vederea realizării unei cauze comune și a unui scop general.

Să fim solidari nu solitari! Poate numai așa vom putea deveni invulnerabili.

* Paul Thibaut - fostul director al revistei ESPRIT - a făcut recent un voiaj prin trei capitale din Europa Centrală: Praga, Budapesta și Varșovia.

În cadrul unei „reuniuni de marți” a prezentat impresiile din această călătorie. „Cele trei țări fac parte din «banlicuc»-ul (periferia, mahalaua) Europei!”

Am rămas siderat, mai ales din partea lui, care este un om echilibrat în judecățile pe care le emite. N-am putut să rostesc nici un cuvânt. Cum să-i explic ce a reprezentat Praga - cultura și intelectualii născuți acolo -, Varșovia și Budapesta, înainte de cel de al doilea Război Mondial?!

1) Este controversat genocidul armenian (1915), este ignorat genocidul cambodgian provocat de khmerii roșii Pol Pot, și este uitat genocidul din Rwanda.

POETUL, MĂRTURISITORUL

Dacă poezia poate fi, după spusa călinesciană, (și) „o pregătire la rugăciune“ descoperind, o dată cu prilejurile de iluminare, și rosturile adânci ale tăcerii, putem zice că ultimul volum semnat de George L. Nimigeanu în direcția asta cutează a privi și a se în-nscrie. Din „încălceala“ cu lumea (care, negreșit, doare și „sângeră“ în sinele poetic), ochiul lăuntric, oblojind un suflet doar aparent narcisic, „petrecând în oglinzi“, trecând însă de „zarea clipei“ descoperă „abia durerii“. Mai mult, „în lăuntru căutându-și lumina“ și cercând a pricepe necuprinderea ademenitoare, poetul se leapădă (v. *Cumpănă imperfectă*) de „mincinoșii sămburi ai adevărului“ (refuzându-le dulceața). Pătimind „de trecere de timp“, refugiindu-se într-un „muzeu al iluziei“ și știind că „pământul e cer“ înțelege clipa, deopotrivă, ca „abis și slavă“. Nevoia de puritate/purificare îl mână spre beatitudinea imaginarului, scuturând „colbul nimicniciei“. Dar reflexivul poet, cu spaime existențiale cuibărite în cutele ființei năzuiește către o „viață de rezervă“. Fiind noapte de jur-împrejur“, condamnat la existență într-un „veac atomic și nevolnic“, poetul este, concomitent, demiurg și victimă. Solitudinea sa naște o frazare solemnă, ușor calofilă, cu un vers elaborat, încrezător și întrebător în destinul cuvântului; și, în același timp, caligraful plin de suavități stărnește, pe o strună suferitoare, stări sufletești care palpează etern-umanul, fără puțința unor localizări (în sensul unei placente geo-spirituale). În acest joc de „antinomii asumate“ (Iulian Boldea), George L. Nimigeanu - fără a fi un frondeur - încalcă voluptuos frontierele și trece, clandestin, în teritoriile imaginarului, recunoscând că râvnitul cuvânt „ne e dat către tăcere“. Mai mult, „sămânța îndoielii naște raza“ și aceste iluminări, în regimul matinal al sugestivității, vin să fortifice destinul cuvântului. Or, eroarea, abaterea „de la

drumul/ întâlnirii cu tine însuși“ ar fi - crede poetul - tocmai „semnul particular al identității“. Căderea de la cuvântul mut la o „vorbitoare tăcere“ ar fi chiar ființarea (*Ipostază VI*); o rupere de propria ființă (*Este-n cuvinte o însingurare*), cuvintele ciopliind „porți înflorite singurătății“ (*Întâmpinare*). Îngropat de viu în cuvânt (vezi *Rană celestă*) poetul se zbate „între mișcătoarele nisipuri ale poemului“ (*Semne particulare*). Și atunci, în „trecere prin cuvânt“ umilul scrib se întreabă: „decî/ cum să cuprind în cuvinte/ Desăvârșirea/ când/ orb/ mă oglindesc în ea“? Iar încheierea cade nemilos: „Nu e deci altceva/ decât o întâmplare/ faptul că eu/ scriu aceste cuvinte“. Prin cuvânt sufletul „abia învață să se cunoască“ iar mersu-i „pe ape viețuiește“; inițiindu-se în „arheologia visării“, lepădând „masca de pământ“, scribul-poet încearcă „pe calea morții către înviere“ să dezgroape sensul, să trezească latențele adormitelor cuvinte („scriindu-le cuvintele adorm“). Din acest cosmic balans, navetând între adevăr și minciună, între bucurie și spaimă, între extaz și neliniște, poetul-mărturisitor, ispitit de a scăpa de „luminile zăvorâte“, de a se desprinde de concret este „o rană deschisă“. Pricepe precaritatea ființei și vrea, pătruns de fascinația elegiacă, să-și potolească setea de înalt și de absolut purificând conceptul prin transcripția poetică. De unde și abundența metaforelor ontologice. De stirpe blagiană, neîndoielnic, poetul e măcinat de jocul măștilor, de seducția dedublării (ca dovadă, „strategia“ folosirii oximoronului) și recunoaște, sub magia invocației, dorind a desfereca misterele, neputința, necuprinderea în cuvânt. Dar trăitor „în margine de timp“, pricopsit „cu cele sterpe“ și „zidit între erori“ el, înțelept, nu se lasă sedus de jocul aparențelor și nu cade în lamentații sterile. După cum „taina cea mare a noimei“, zăvorâtă în slovele Cărții nu iscă dramatism, îmboldind tensiunea semantică

Devine, pe de altă parte, un martor („fotograf de ocazie“) și transcrie, „sub vânturile îndoielii“ (*Peisaj XX*), desolemnizând, datele realului. Poetul, un ins ridicol într-o lume automatizată și falsificată hoinărește prin burg, prin nepăsătoarea Provincie, alergând după himere, cinstind „o știință inutilă“; mai mult, faustic, cu „prețul singurătății“ transmite textului propria sa viață dar printr-o virtuozitate care își calculează efectele vânează, mai degrabă, ritualul și plonjează în fantazism. Iată că această poezie de certă factură cerebrală nu se leapădă de trăirea senzuală a limbajului (Ion Cristofor) și dovedește că poetul-fotograf nu este unul „de ocazie“, ci crescut în respectul canoanelor clasice.

În pofida atâtor vorbe frumoase risipite prin cronici n-am putea zice că George L. Nimigeanu e prețuit pe cât ar merita. Tentativele bilanțiere îl uită iar pomelnicile încropite de prelații zilei nu se poticnesc în cărțile sale. Totuși, după acele *Coline*, *Fotograf de ocazie* (1990), *Târgul de fluturi* (1994), *Semne particulare* ș.c.l. propun o „recoltă“ care ar fi meritat un popas analitic. Departe de centru, străin de zarva și regia culiselor, poetul se apără (doar) cu aceste cărți. Ritmul editorial molcomit, cumpănilor spiritului întomnat și încărcătura interogativă transferată în pagină a desfășura o perspectivă mistică) fac din acest buchet liric nu doar o probă de meșteșugar. Pe fundalul ofensivei atâtor condeieri „industrioși“, înțelegând poezia ca exercițiu textualizant - proliferant, alungând fiorul, George L. Nimigeanu, locuind „la curtea erorii“, găsește - cum spuneam - fericite și repetate prilejuri de iluminare. În consecință, se încredințează primitorilor pagini, lăsând o urmă; tușele scripturale conservă acest interogativism frisonând metafizic, coborând, deseori, în concretul mustitor, privind spre „steaua îndepărtată a făgăduinței“. Chiar dacă atâtea îndoieli îi asaltează ființa și „scot pui“ în cuiburile ei, noi putem afirma răspicat, fără umbra vreunei nesiguranțe că George Nimigeanu este un poet autentic, cu faimă crescătoare.

Beneficiind și de o corectă versiune franceză, aparținând doamnei Rodica Opreanu (printre altele, o neobosită animatoare și o încercată traducătoare), placheta *Iubiri ancestrale* (Editura Mirton, 1998) atrage atenția asupra unei poete care nu e, totuși, o debutantă. Să ne reamintim că Mariana Sperlea ieșise în lume prin 1990 și de atunci alte tilturi (neocolind literatura pentru copii) i-au îmbogățit palmaresul. Aceste odrasle spirituale (la care, firesc, ține) întăresc impresia că poeta încă se caută. O spune elegant și Mircea Șerbănescu într-o densă Prefață; în textul cu pricina, împărtășindu-se câteva „observații curate“, venerabilul prozator descoperă și un „freamăt de iubire“ („împărtășită“), vorbind de substanța erotică a volumului. Aici însă ne despărțim de părerile prefațatorului. Evident că e vorba și de așa-ceva dar impresia noastră e că poeta țintește mult mai departe. Fie că invocă noaptea canonului, cântecul luminii ori plânsetul cerului, fie că desfășoară, oblojind cu „suflet ars“, un „curcubeu de iertăciune“ peste o Golgotă de lacrimi ori că ne oferă un buchet de speranță și credință într-un secol prostituat, Mariana Sperlea se vrea purtătoarea unui

DESPRE „IUBIRI ANCESTRALE“

mesaj divin, dincolo de iubirea domestică. Ea, plină de „gânduri albastre“, îl transmite cu smerenie, invocând „un timp răstignit“ și „nouri de iluzii“. Aș zice, fără ca placheta să urmărească o coerență lirică în acest sens, că poeta regizează, cu binevenite accente apocaliptice, un fundal cosmogonic și cheamă în sprijin „efervescența galactică“ (v. *Metempsihoză*). Ecoul „dorurilor ancestrale“ răzbate în „adâncuri de genune“, anunțând „panorama tăcerii“. Pe asemenea pânze urieștii, poeta ar fi putut broda o grandioasă viziune. Cumva speriată, ca părăsește iute perspectiva și ne invită în bucătărie, la o „pastorală de urzici“. Încât, ajungând la „limanul primăverii“ putem spera, suntem asigurați, în regenerare; putem nădăjdui că „rânile gândului“, roiul de vise efemere se întremează în vecinătatea rădăcinilor. O contemplație durernică (e drept, rimată voios)

îmbrățișează și motivul trecerii („plecăm câte puțin“); „se scurg durerile/ prin rădăcina ierbii“ - v. *În tainicul fior*) dar și cel a risipirii, trași fiind „pe roata timpului“. În fine câte un puseu mesianic înfioară textul, îndemnând un neam „de vremuri vămuit“ la o istorie înaltă, sperată încă.

Trăgând linie vom zice că Mariana Sperlea anunță, prin aceste vizibile acumulări, saltul. Ea trebuie să lucreze pentru individualizare. Orice zi, orice părere (chiar „violând“ - în limbajul lui Gombrowicz - cărțile) pot fi un reazem în efortul de a se autoconstrui dobândind un timbru inconfundabil. Fiindcă în literatură, se știe, rămân soliștii, nu coriști. Ceea ce îi dorim.

ALTFELITATEA PROZEI LUI V. VOICULESCU (I)

de SIMION BĂRBULESCU

* Recenta ediție Vasile Voiculescu, din care au apărut până acum (la Editura Anastasia), două volume: primul - din 1998, cuprinzând integrala prozei literare și al doilea - din 1999, cuprinzând integrala operei poetice, (ediție îngrijită, cu prefață și cronologie, de Roxana Sorescu), înlesnește mai buna cunoaștere și circumscriere a universului artistic al scriitorului - în contextul epocii în care s-a dezvoltat și s-a afirmat. Editorul a preferat să înceapă cu proza, deși scriitorul a debutat și s-a impus prin poezie, mai apoi - prin dramaturgie și - abia în ultima parte a vieții - ca prozator, poate - spun eu - pentru faptul că a apreciat, la fel ca și Ion Negoițescu, că proza revelează „un nou Vasile Voiculescu”. Și gruparea textelor este insolită, făcându-se potrivit logicii lor interne, capabilă a sugera o altă posibilă tentativă interpretativă. Astfel, la început au fost grupate textele epice, apoi cele lirice, iar la addenda - primele încercări în proză, toate ordonate în șapte categorii tematice... În continuare, cronologia insistă asupra etapelor esențiale

formării personalității sale: copilăria, anii de școală la liceele „Hasdeu”, din Buzău, și „Gh. Lazăr”, din București, când se înfiripă și prietenia cu „trăznici”: Urmuz, Gh. Ciprian, maturitatea și anii de studenție (la Litere și Medicină), cariera de medic - medicina fiind înțeleasă nu ca profesie, ci ca „pasiune”, participarea ca medic la primul Război Mondial, după care e urmărită activitatea sa literară (de la debutul publicistic din 1912, până la proze și Ultimele sonete... Prefața (cu titlul: Proza lui V. Voiculescu sub pecetea ainei) este axată pe ideea că proza voiculesciană urmărește a da un răspuns posibil „la marile întrebări ale spiritului” (p. 3), prin inserarea fantasticului în cotidian (p. 4), constituindu-se într-o proză *per excellentiam* simbolică, de ilustrare a eputinței omenești de a realiza sacrul în existența cotidiană... Concluzia este că „sub pretențele unor întâmplări neobișnuite, iudate, în lumea lui V. Voiculescu spiritul universal rămâne prezent sub pecetea tainei” (p. 47) - prozele sale fiind „semne concrete ale unei realități invizibile omniprezente, care este calitatea spirituală” (p. 47).

* Integrala prozei lui V. Voiculescu pune în conștiința contemporaneității un mare povestitor, din seria bine cunoscută a marilor povestitori români - care începe cu I. Creangă, se continuă cu Ion Creangă și se încheiează cu Sadoveanu -, Vasile Voiculescu prezentând afinități cu ultimul, îndeosebi prin investigarea mediului prielnic inspirației, descoperit „în locuri sălbatice, singuratic”, în care devine posibilă contemplația „primitivității peisajului, arhaismului geologic, bădăcișii nuditate a coclaurilor elementare” - borite „din potop, mărturii ale giganticelelor inuri telurice” (p. 180) și unde oamenii „nu înțeleg nimic altceva decât existența” (p. 182). Ca și Sadoveanu, V. Voiculescu este posibil la descrierea priveliștilor de natură, de descoperirea o lume „care te îndumnezeie” (p. 309); la fel ca și acesta, prefera (opta) într-o anumită măsură reintegrare regresivă în epieritoarea legendă cosmică de unde a ieșit dintotdeauna omul” (p. 334). Iată, de exemplu, un fragment din descrierea lumii

bălților: „Vremea pescuitului întârzia (...). Peștele, mahmur, se ținea numai la adânc, pe funduri, în nămoale și cotloane. Deasupra ne învâluiau cârduri piuitoare de pescăruși, chitind zadarnic prada în undele sterpe. Roiuri de rațe far' de rost, liote de liște alungate, vârtejuri de găște deznădăjduite, spărcaci

necăjiți, bătlani amăriți, babețe îmbufnate, cormorani bosumflași se foiau în toate părțile, cătând tihnă pentru puia” (p. 323).

* Ca și Sadoveanu, V. Voiculescu e atent la istorisirile semenilor, la „pătaniile” lor, din care știe a desprinde sensuri și semnificații perene întru „ilustrarea ideii despre primul contur estetic al emoției” (Vezi: Căprioara din vis). El, autorul, trăiește, la rândul lui, toate povestirile naratorilor („scornitori de povești”), derulate „în acuitatea spațiului și timpului de atunci, când se petrecuse, așa cum numai în copilărie lua(m) aievea parte la peripețiile basmului” (p. 106). Ca și la Sadoveanu, granița dintre vis și realitate, dintre fantastic și real, este labilă, povestitorul fiind de-o potrivă atent atât la exterioritate (context), cât și la interioritate (text: id. est: „teroarea venită din cosmosul lăuntric”), aspirația sa tinzând spre „o legănare pe apele povestirii, prin toate meandrele amintirilor” (p. 107). Și - ca să încheiem aceste considerații (paralelisme) analogice - să arătăm că și pe V. Voiculescu îl întristează pătrunderea civilizației (de pildă: a căii ferate, a trenului, care „lua locul șoselei vrăjite”, purtându-l altădată spre locuri de taină (precum cele întruchipate în Sakuntala), preferând căutarea de vrăji, de basme, cântece vechi, procedee fatidice, descântece, folosite de către oameni arhaici în potolirea stihilor, deciptarea procedeelelor magice - care, toate, presupun inițiere. În locul progresului civilizației, optează pentru regresivitatea - pe planul artei - „la era lemnului” și „la vârsta pietrei” (p. 199),

lăsându-se mai degrabă atras de „viața secretă a codrului” (în care pătrunde „ca într-un basm”), de „traul adânc al vicuitoarelor” (p. 205), întruchipate cu artă în „pitorești zugrăveli”, cărora nu le caută „explicații psihologice sau freudiene”, scopul său fiind înțelegerea rostului și conexiunilor, prin intermediul marelui izvor al vieții - „închipuirea” (p. 333).

În acest sens, după cum însuși ne inițiază în tainele scriiturii, este atent la tot și la toate, nelepădându-se de nimic, agonisindu-și și „material de tot soiul”, lărgindu-și și adâncindu-și fondul și prin asta îndatorând forma „să-și dilate și multiplice tehnica, să-și intensifice și mlădieze stilul, altoit cu regimuri noi, silit să-și descopere singur expresiile proaspăt potrivite și numai cu asta originale”. În aceasta constă însăși altfelitatea prozei voiculesciene! El știe a trece „de la viața cea mai banal reală și autentică, la fantasticul cel mai pur și straniul absolut (...) de la intuiție la rațiunea strictă și analiza cea mai subtilă”, disociind între fantezie (care e de „soiul visului”) și imaginație (care „e de natura rațiunii, o rațiune superioară, liberă, descătusată de toate formalitățile strâmte și încete ale rațiunii obișnuite” (p. 391).

* Înzestrat cu un accentuat (pronunțat) temperament poetic, cu o sensibilitate conexasă bucuriei unei cunoașteri necunoscute (id. est.: taine), aflată dincolo de „gerul materialismului și mecanicismului” (p. 416), Vasile Voiculescu posedă mirabila artă de a-și concretiza (sensibiliza) ideile din povestiri, întruchipându-le în imagini (create prin simbioza dintre fantastic și simbolic) ale unor întâmplări autentice, reale, verosimile, care - după filosofia pragmatică a lui W. James - capătă sensuri și semnificații nemaiîntâlnite la alți povestitori anteriori sau contemporani.

Astfel, încă din prima povestire (Revolta dobitoacelor) ne este sugerată ideea că puterea omului stă în spiritul lui, care-l deosebește de toate celelalte viețuitoare... În cea de a doua proză (Fata din Java) ideea e că poezia n-ar fi decât „ficțiune ideală” (cum spunea Maiorescu) asemănătoare cu fata din Java, care - în realitate - nu era decât un sul „cu care oamenii din Java dorm noaptea în brațe și pe care l-au botezat fata javaneză”. Insolită ne pare și ideea acceptării prostituției (din Proba), drept o eschivă „pentru libertate și liniște”. Într-o altă proză este avansată ideea (susținută și de către Odobescu în Pseudokinetikos) că vânătoarea se află la obârșia artei. Tot astfel, din Farsă tragică desprindem ideea că simularea iubirii (altfel spus: minciuna în dragoste) se finalizează adesea în mod tragic... Este ilustrată tot parabolic și prepeștania dintre esență și aparență - ultima dobândită prin vrăji..

UN EXERCITIU, DAR NU NUMAI..

de MARIA LAIU

De ce nu și-o fi onorând Teatrul „Nottara” cu caiete-program tocmai spectacolele care se dovedesc a fi cele mai izbutite, greu de spus! Probabil pentru că atunci când au început repetițiile la **DaDaDans** sau la **Costumele**, de pildă, s-a presupus că acestea nu vor depăși nivelul unor „mofturi” nonconformiste; producții ce pot fi adunate la numărul de premiere al stagiunii, care „distrează” sau „agasează” spectatorii, dar nu mai mult. Iată însă că exact aceste presupuse „mărunțisuri” au umplut sălile chiar acum înainte de vacanță, au incitat spiritul de controversă al criticii, în vreme ce destule spectacole „cu pretenții” au lăsat pe mai toată lumea indiferentă.

DaDaDans (coproducție a Companiei 777 cu Teatrul „Nottara”) - spectacol de teatru-dans, cum este definit chiar de către regizorul său, Theodor-Cristian Popescu, în foaia xeroxată ce ține locul programului de sală - nu este întâiul de acest fel realizat la „Nottara”. El vine după **Cazul Gavrilescu** și după **Costumele**, creații scenice, la rândul lor, larg mediatizate, primite cu interes și de public și de critică. Poate că cedarea sălii Studio - cu un spațiu propice încercărilor neconvenționale - pentru asemenea demersuri, ar fi benefică pentru destinul unui teatru, agreat mai ales de publicul tânăr.

Până una-alta, referindu-ne la **DaDaDans**, putem spune dintru început că imaginația și talentul coreografului Florin Fieroiu și-a fost găsit perfect corespondența în harul tinerilor actori și în dorința lor de a ieși din obișnuit, făcând și *altceva*. Adică folosind cu multă fantezie posibilitățile plastice ale trupurilor lor, pentru a exprima un gând, pentru a sugera o stare, într-un exercițiu ce depășește cu mult diletantismul.

Puterea cuvântului pare să scadă într-o reprezentare în care actorul comunică publicului - prin intermediul gestului - chiar și fragmente de poveste. În același timp, însă, nu se renunță cu totul nici la replici. Din vreme în vreme dialogul - constituit din scurte fragmente ale unor scrieri de Tristan Tzara - potențează cu infinită ironie înțelesul unor scene. Este tulburător să vezi actorii dansând, cu condiția să aibă o teribilă ușurință de a se mișca armonios și de a spune, nu numai prin cuvânt, dar și cu fiecare gest, ceva.

Puterea de expresie a actorului-dansator este neabătută atunci când folosește nu doar tehnica dansului - bine însușită - , dar și posibilitățile lui dramatice pentru a-și construi personajul. Or, în momentul când s-a ajuns la această etapă, cu siguranță că și regizorul își va fi fost găsit „rolul”. Cristian-Theodor Popescu a știut să sublinieze cu discreție ceea ce era

bine și să atenueze ceea ce era mai puțin împlinit făcând ca întregul să fie coerent.

Nu știu în ce măsură poate fi numit spectacolul de la „Nottara” *dadaist* (sau dacă nu ar fi fost cumva mai bine să fie doar dedicat lui Tristan Tzara), dar nici nu mai contează. Importantă este armonia întregului definită prin funcționarea impecabilă a părților. În acest context, evoluția tinerilor artiști este remarcabilă. Alegeți cu grijă după tipologii: o fată mai plinuță (Daniela Minoiu), una înaltă și slabă (Ilinca Goia) și una absolut obișnuită - nici înaltă, nici scundă, nici slabă, nici grasă - (Cristina Toma), un băiat înalt și deșirat (Alexandru Jitea) și unul mai mic (Dragos Bucur) - actorii par cu totul seduși de acest proiect, lăsându-se călăuziți de coregraf și de regizor, dansând și jucând cu o plăcere nebună. Cu deosebire ne bucură prezența în spectacol a lui Alexandru Jitea și Dragos Bucur - cărora le urăm să fie îndelung și adecvat distribuiți - , dar și a Danielei Minoiu - toți extrem de mobili, plini de vervă. Da chiar dacă cei trei deja menționați par mai implicați, toți cei cinci protagoniști, împreună fac în așa fel încât „nimicul” să capete înțeles funcționând perfect la nivelul echipei neîncurcându-se unii pe alții, ajutându-se prietenește.

Colaborarea cu scenografa Lia Manțo este, de asemenea, benefică pentru calitate producției. Decorul extrem de simplu, format din panouri translucide așezate în așa fel încât să lase impresia unor acvarii în/din care actorii intra și ies, nu încarcă scena, oricum extrem de mică, lăsând pe cât posibil libertate de mișcare interpretelor. Costumele au culori neutre - să fie negre, să fie gri, să fie bej? Aproape că nu mai ții minte deloc, și nici nu trebuie, că vreme rolul lor este acela de a sublinia banalitatea, anostitatea, anonimatul unor personaje ce există numai câtă vreme se află în mișcare.

cinema

Într-o lume obsedată de specializare și profesionalism, omul continuă să-și asume condiția de diletant. Experimentator condus de curiozitatea instinctivă, el oscilează între diversele categorii pentru a fi azvârlit înapoi în propriul său sistem de autorecunoaștere. Acolo legile sunt cele ale absolutei singurătăți, dar numai atunci când nu este înconjurat, simplu mistificator al unei vieți care nu-i aparține, de alți neîndemânatici vizitatori.

Amateur, filmul regizat de Hal Hartley, compune o hartă a acestor relații dintre cei care se dezic de orice topologie. O călugăriță hotărăște să-și schimbe viața și se transformă într-o scriitoare de povești obscene pentru reviste pornografice. În ciuda strădaniilor pe care le depune, proza sa e contaminată de lirism cu un vag fior senzual.

O actriță celebră de filme porno hotărăște să-și refacă viața și să devină o femeie puternică, dinamică, gata să speculeze situațiile favorabile. Și această tentativă eșuează pentru că Sofia devine victima unui complot ucigaș. Contabilii se transformă în asasinii plătiți iar poliștii aplică legea cu compasiune. Și toate acestea se datorează unui accident în urma căruia un mare gangster și proxenet își pierde memoria devenind tandru, neajutorat și sincer. Filmul se conturează ca un spațiu convențional al acestui convalescent care încearcă să afle povestea propriului trecut.

POFTELE TRUPEȘTI ALE DEFUNCTULUI SAU „GOD BLESS AMERICA”

de ILINCA GRĂDINARU

Astfel, realitatea își pierde firul causal pe care în mod firesc îl deținea și, deposedate de suportul logic al propriilor acțiuni, personajele recuceresc o dimensiune absurdă a inocenței și spontaneității infantile. De aici izbucnește febrilitatea redescoperirilor, a reevaluării lumii din jur, a limbajului care capătă o uluitoare flexibilitate dedicată comunicării la alt nivel. Micul grup de fugari începe un periplu prin diverse medii americane (de la cel mafiot până la cel călugăresc) și o dată cu ei, Hal Hartley, ca un Cristofor Columb al epocii moderne reface o Americă a Indiilor îndepărtate cu războaie miniaturale și ieftine suveniruri de la o religie de pe alt continent.

Lumea Nouă este de fapt un sumum de valori reciclate, degenerate și uzate printre care singurul element original rămâne căldura

umană care le animă.

Atâta vreme cât Dumnezeu este singurul profesionist super specializat al acestui univers, omul rămâne „l'amateur” prin excelență, condiția aceasta fiind și resursa absolută al expansivității sale creative. Singurul rol pe care intim și-l poate asuma este acela al jucătorului instalat cu eleganță și discreție dincoace de orizontul autobiografic personal. Dacă lumea s-ar amuza cu umorul fin al lui Hal Hartley, dacă ochiul uman decupa cu acuratețea regizorului, dacă mințile ar gândi în ritmuri atât de directe, atunci poate că și sacrificarea personajului din final nu mai fi necesară, purtând în ea, cu influența minimalismului postmodernist, ceva din mesajul cristic al unui Odiseu ucis pe mare.

SACRU ȘI PROFAN

de SILVIAN GEORGESCU

A fost simplă coincidență sau un act artistic deliberat, ca în preziua vizitei Suveranului Pontif, Papa Ioan Paul al II-lea, în țara noastră, la invitația Preafericitului Teoctist, Patriarhul României, să aibă loc, la Muzeul „George Enescu” din București, un excelent recital desfășurat sub titlul generic **Sacru și profan, în istoria cântului?** Desigur că, prin conținutul și înaltul său mesaj artistic, această manifestare de excepție, se impune hotărât, cea de a doua variantă a aserțiunii.

Interpretă de lieduri, Camelia Pavlenco, mult apreciată de publicul meloman din Capitală, ca și din frecventele sale apariții artistice în multe localități din țară, cu spiritul său inventiv și ingenios ne-a obișnuit cu organizarea unor astfel de recitaluri, deosebite ca tematică, variate și atrăgătoare.

Am urmărit, împreună cu un public cucerit de un program muzical ales, în Sala Cantacuzină a Muzeului, un amplu repertoriu alcătuit din două categorii de creații: sacre și profane, din literatura universală și românească, aparținând unor compozitori celebri, din cele mai diferite epoci și orientări stilistice. Ne-au impresionat îndeosebi majoritatea pieselor intitulate simplu „rugăciune” aparent limitate în conținut) din prima

parte a programului, dar în viziunea creatorilor și momentelor în care au fost zămislite, ele au relevat, în toată splendoarea lor cucernică, multiple și variate fațete, ca expresie și trăiri emoționale. Creații ca: **Aria sacră „Jucundus homo”** (Vivaldi), **Laudate Dominum și Ora pro nobis din Regina coeli** (Mozart), **Busslied op. 48, nr. 6** (Beethoven), **Rugăciune și Rugăciunea copilului** (Musorgski), **Rugăciune op. 8, nr. 6** (Rahmaninov), **Morgengebet** (Enescu), **Rugăciune op. 14, nr. 1** (Jora), prin diversitatea stilistică și aleasa interpretare au produs publicului profunde reverberații, autentice momente de încântare.

Perfect încadrată conținutului fiecărei lucrări în parte, de accentuată interiorizare și tensiune cucernică, Camelia Pavlenco ne-a convins de bogatele sale disponibilități tehnice și expresive prin vocea sa caldă, nuanțată, vibrantă, de apreciabilă finețe, care o recomandă ca o excelentă interpretă în genul cameral.

În cea de a doua parte a recitalului au figurat lucrări „profane” orânduite și acestea pe criteriul succesiunii perioadelor muzicale și varietății genurilor. Creații de: Scarlatti, Mozart, Schubert, Massenet, Debussy și Fauré au fost continuate de câteva pagini de referință din muzica românească aparținând compozitorilor: George Enescu, Tiberiu Bredicianu, Marțian Negrea, Tudor Ciortea și Tudor Dumitrescu.

Camelia Pavlenco a fost acompaniată la pian de studenții clasei sale de acompaniament din Universitatea de Muzică din București, cărora cu grijă și tact pedagogic le dezvoltă talentul în plină afirmare, în cealaltă calitate a sa de lector universitar al acestei instituții de învățământ superior artistic. Tinerii studenți: Anca Șerban-Lacea, Simona Săndulescu, Liliana Cătuneanu, Piro Gagi, Irina Năstase, Cătălina Țican (pianisti) și violonistul Leonard Simaku au contribuit admirabil la reușita acestei manifestări de excepție.

----- festivalul „Tudor Arghezi” -----

Juriul Național, având în componență pe: Alexandru George, președinte; George Țârnea, membru; Nicolae Dragoș, membru; Ioan Flora, membru; Marius Tupan, membru; Romulus Diaconescu, membru; Valentin Tașcu, membru; Ioana Dinulescu, membru, Aurel Brumă, membru; Mihai Pascu, membru; Paula Romanescu, membru; Augustin Roman, membru - a validat propunerile Juriului de preselecție și, în urma analizării lucrărilor propuse, pe comun acord, a stabilit următoarele:

a. Marele Premiu la secțiunea „Cuvinte potrivite” se acordă ex equo, de către Biblioteca Județeană „Christian Tell” - Târgu-Jiu, concurenților Daniela Tănasa Schmoll (Austria) și Dan Lucian Gheorodovici (Iași);

b. Premiul I la secțiunea „Bilete de papagal” se acordă ex equo, de către Inspectoratul pentru cultură al județului Gorj, concurenților: Florin Lăzărescu (Iași) și Alin Ștefan Zaharia (Târgoviște);

c. Premiul al II-lea la aceeași secțiune se acordă ex equo, de către Centrul Cultural „T. Arghezi” Tg. Cărbunești, concurenților: Ionel Gherghina (Iași) și Andrada Vissarion (Târgoviște);

d. Premiul al III-lea la aceeași secțiune se acordă ex equo, de către Centrul Județean al Creației Gorj, concurenților: GrațIELA Popescu (Corabia, Olt) și Xenia Carol (Craiova);

e. Premiul special acordat de Fundația cultural-științifică „Gh. Magheru” Tg.-Jiu se atribuie

concurrentului Narcis Jianu (Tg.-Jiu);

f. Premiul pentru arghezologie se atribuie lui Ștefan Melancu (Cluj Napoca), pentru volumul în manuscris Pamfletul arghezian.

S-au acordat, de asemenea, premii ale revistelor „Luceafărul” (GrațIELA Popescu), „Calende” (Florin Lăzărescu), „Gorjeanul” (Narcis Jianu).

g. Conform prevederilor Regulamentului Festivalului, Juriul, în întreaga sa componență, acordă lui Laurențiu Ulici Premiul Național „Tudor Arghezi” pe anul 1999.

Juriul decide acordarea unui Premiu de Excelență artistului fotograf Vasile Blendea, autorul unei veritabile Istории în imagini a literaturii române de după cel de-al doilea Război Mondial.

POVESTEA CU NUCA DE COCOS

În împărăția leului nu creșteau cocotieri. Așa stând lucrurile, la o ședință de Consiliu împăratul leu ridică, printre altele, și această problemă, iar presa dezlănțui pe loc o largă campanie. În cadrul a zeci de consfătuiri, cultivarea cocotierului începu să fie introdusă drept cel mai important punct al ordinii de zi. Apărură chiar și rezoluții cerând cultivarea cocotierului în mod cu totul independent, dar în perfectă concordanță cu dorința împăratului leu.

Se constată, bineînțeles, că palmierii cu pricina nu figurau în plan. Nici în planul de dezvoltare a economiei, nici în planul de colectări și nici în planul de achiziții. La consfătuirile următoare, însă, așa cum se obișnuia în împărăția leului, toate piedicile ce izvorau din această penibilă situație fură dezvăluite în mod deschis și, firește, înlăturate. Ce-i drept, povestea dură cam mult. În schimb, tratativele se desfășurară în cea mai perfectă ordine. Excepție făcu doar porcul spinos, animal necioplit, care se încumetă să spună că, de fapt, cocotierul putea fi cultivat de multă vreme în împărăția leului; pentru această afirmație i se aduse, de altfel, învinuirea de instigare și fu trimis să ia cunoștință de binefacerile temniței. La urma urmei nici nu avea dreptate, întrucât până atunci nu fusese emisă încă aprobarea pentru achiziționarea răsadurilor de cocotier.

În sfârșit, cocotierul fu achiziționat din străinătate și plantat în împărăție, fapt care, bineînțeles, nu se putea petrece fără festivitățile de rigoare. Așa se face că împăratul leu oferă un ospăț, iar ziarele publicară ample reportaje despre cocotierii proprii, ale căror roade aveau să aibă, fără îndoială, un gust mai bun decât al celor de peste hotare. În mulțime se răspândi ca fulgerul vestea, că dacă nu mâine, cel mai târziu poimăine nucile de cocos urmau să apară pe piață. Numai bătlanul, înțelept, emise părerea că pentru a da roade, palmierul cu pricina trebuie să crească vreo câțiva ani... Asta ar fi însemnat însă o crasă răspândire de zvonuri defetiste în rândurile populației, lucru pentru care neinspiratul bătlan fu eliberat din funcție.

Și palmierul creștea...

De bună seamă, dezvoltarea lui trebuia să cadă în grija cuiva. Așa se face că - în cadrul luptei pentru egalitatea în drepturi - maimuța deveni responsabil cu cocotierul.

S-a așezat, așadar, în preajma lui și aștepta. Iar palmierul creștea și, o dată cu el, creșteau și dosarele. Trebuiau întocmite dări de seamă foarte detaliate cu privire la fazele lui succesive de dezvoltare și liste speciale în care să fie înregistrat fiecare mugur nou apărut; pe scurt, era de scris până peste cap. Pentru ca nu cumva să piardă, doamne ferește!, vreun document, ingenioasa maimuță proceda cum nu se poate mai simplu: aranja hârtoagele maldăr unele peste altele, și-apoi se așeza pe ele. Pe măsură ce creștea palmierul, creștea și maldărul de dosare de lângă el, iar maimuța se cocoța din ce în ce mai sus, ceea ce la urma urmei era foarte just, întrucât în felul acesta avea o privire de

ansamblu asupra muncii, avantaj de care alți responsabili nu se bucurau.

În sfârșit, veni și ziua când pe ramurile palmierului se ivi, în embrion, prima nuca de cocos.

Împărăția trăia în sărbătoare. Împăratul leu era informat în permanentă asupra situației, supușii erau în culmea entuziasmului, ziarele publicau în mod obligatoriu rețete demonstrând gustul pe care-l dă prăjiturilor untul de cocos, iar resortul comercial, condus cu multă pricepere de neîntrecutul bursuc, începuse să

emita cuvenitele anunțuri cu privire la vânzarea noilor fructe, având în vedere nu numai greutatea lor normală, ci și eventualele depășiri. În sfârșit, fu calculat și prețul per bucată al fiecărei nucii.

În clipa aceea însă, se produse un lucru îngrozitor. Resortul financiar, condus cu o severitate fără pic de indulgență de încercatul lup, insistă ca palmierul să plătească neîntârziat cheltuielile legate de cultivarea lui. Ceea ce conduse, în cele din urmă, la constatarea că în acest caz nuca nu ar putea fi cumpărată nici măcar de împăratul leu, chiar dacă și-ar fi amanetat coroana. Urmară tratative aprinse între resorturi. Dosarele se înmulțeau; maimuța, cocoțată lângă palmier, ajunsese atât de sus încât atingea cu nasul nuca de cocos care se cocca de mai mare dragul. Vremea era călduroasă și fructul răspânda aroma îmbietoare. Învelișul nucii o ademenea atât de mult pe maimuță, încât nu era clipă să nu se aplece s-o miroase.

În împărăție, pentru a se acoperi costul cocotierului, fură sporite, pe neașteptate, birurile, iar resortul pentru comerțul exterior insistă - în cadrul lucrărilor pentru echilibrarea bilanțului - ca nuca să fie vândută în străinătate, deși prețul nucii peste hotare - unde fructul e cultivat pe scară largă - era scăzut. Se produse astfel o nouă ciocnire, aducând după sine noi scripte și dosare.

Împăratul leu avea, de bună seamă, și alte griji decât să se ocupe de o singură nuca. În consecință, fu adoptată o hotărâre în sensul elaborării unei noi rezoluții care să cuprindă toate rezoluțiile anterioare, spre a pune baza unui document memorabil, merit să lămurească întreaga situație. În acest scop fu instituită o comisie, firește, corespunzătoare. În acest timp maimuța trecea prin niște chinuri cumplite. Actele se adunau unele peste altele văzând cu ochii, de coborât nu era chip să coboare, căci arhiva meru crescândă reclama cu strictete prezența ei, iar nuca răspânda un miros atât de ispititor, încât sârmana simțea că-și pierde mintile.

Într-o bună zi, nemaiputând răbda, maimuța cedă ispitei și, smulgând nuca din moțul cocotierului, o mănă pe nerăsuflăte.

Între timp continuau să sosească noi acte legate de cele precedente și (în completare) noi urgențări de referințe. Cancelaria responsabilei funcționa din plin și, încetul cu încetul, maimuța uită de fapta-i nelegiuită, pe de o parte din pricina aglomerării hârțuilor, iar pe de alta pentru simplul motiv că începuse să se cocă o altă nuca. Cocotierului îi mergea bine și dădea roade din ce în ce mai multe.

Maimuța putea să le consume în tihnă, nu numai pentru că erau foarte gustoase, ci și pentru faptul că, devenind obiectul unor cercetări oficiale, nimeni nu mai manifesta interesul față de ele; și cra împede că în cazul când, în mod cu totul întâmplător, vreuna din nucii ar fi apucat să se cocă și ar fi căzut pe pământ, ar fi dat naștere la alte complicații nedorite. De atunci, în împărăția leului lucrările de birou continuă, nucile de cocos sunt importate de peste hotare, iar maimuța însărcinată cu supravegherea cocotierului trăiește ca în sânul lui Avram. Arhiva crescând paralel cu palmierul, nu există nici o primejdie ca maimuța să nu poată ajunge la fruct. Morala fabulei: numai într-o asemenea împărăție se poate întâmpla ca rodul muncii să fie înghițit de birocrați.

CUM S-A DEZVOLTAT CRITICA ÎN ÎMPĂRĂȚIA LEULUI

În ultima vreme în împărăția leului a început să se vorbească despre necesitatea de a deschide ușile criticii. Asta, precum se știe, e întotdeauna un lucru neplăcut. Nu pentru cei criticați, doamne ferește - căci aceștia, de obicei sunt în cea mai mare parte ființe lipsite de răspundere; asemenea lucruri, însă, pricinuiesc necazuri tocmai funcționarilor cu răspundere. Să deschidem ușile: - de ce nu? Dar cine va avea, oare, puterea să bată în ele atunci când va fi nevoie?

Așa se face că împăratul leu a stat și a chibzuit mult și fiind el stăpân luminat și înțelept, a poruncit ca, în limita posibilităților, critica să fie luată în seamă.

Maimuțele, prevalându-se de posibilitatea lor de a se cășăra și-au oferit, binevoitoare, concursul. Leul însă le-a respins. Vrabia și-a oferit și ea serviciile - dar închipuiți-vă ce ar însemna să încredințezi unei vrăbii secția de critică! Totul ar fi ventilat în afară, și doar aici e nevoie de o discreție absolută. De altfel vrabiei nici nu i s-ar potrivea o asemenea muncă din pricina slabei sale condiții fizice.

Așa nu poate să meargă, își spune regele leu; cu cercetarea criticilor și a plângerilor voi trebui să se ocupe la noi creaturi alese, dir acelea ce se bucură de prestigiu și se pricep să se descurce în toate problemele.

Acestea fiind zise, a instituit o comisie specială alcătuită din tigrul, lup și vulpe, având sarcina de a cerceta cu atenție toate manifestările critice de nemulțumire, pentru a trage din ele concluziile cuvenite. O dată luat această înțeleaptă decizie, izvorită din dragoste și grija lui față de supuși, împăratul leu s-a dus să se odihnească. De altfel, tocmai luase masă

de prânz.

Tigrul se aşază frumos la pândă într-un loc anume ales, pe unde ştia el că se duc aimalele la apă, şi aşteptă să se ivească vreun patruped. Se înţelege însă că, la început, animalele şovăiau; pe urmă însă, după ce se răspândi cu insistenţă zvonul că se admite critica întemeiată şi îndrăzneală, se prezentă gazela.

- Foarte bine, scumpă prietenă, i se adresă tigrul. Dă-i drumul! Spune tot ce ai pe suflet! Numai vezi, ai grijă să fii îndrăzneală şi principială la s-auzim, despre ce-i vorba?

- Voiam să spun, se încumetă gazela, că păşunile noastre sunt prea departe. Până să ajungem la ele, trece o jumătate de zi. Stau, deci, şi mă întreb: se poate numi asta productivitate? De plâns, ne-am plâns peste tot, dar fără nici un rezultat. Ce fel de grijă pentru nevoile celor ce muncesc este asta?

- Aveţi perfectă dreptate. Pășunile sunt într-adevăr prea departe. De bună seamă, propunerea dumneavoastră este aceea de a le aduce mai aproape. Numai că, vedeţi dumneavoastră, aici în apropiere se află păşunile pentru zebre. În cazul când am apropia păşunile dumneavoastră, ar trebui să mutăm mai departe păşunile lor... Trebuie să înţelegeţi însă că zebrele... Ei, fir-ar să fie, complicată afacere! În fine, fiţi pe pace, o să caut cu o soluţie.

Gazela îi mulţumi călduros, în timp ce tigrul privea cu o poftă atât de mare încât, după ce i din biroul lui, se năpusti dintr-un salt asupra ei şi o devoră.

- Ce să facem, îşi spuse tigrul mulţumit în sinea lui, lingându-se de zor pe bot. Acţionăm şi noi, aşa cum se cuvine, în limita posibilităţilor.

- Aşadar, îl îndruma la rândul său lupul, instalat la biroul lui, pe bietul mieluşel, te rog să-mi relatezi totul cât se poate mai amănunţit.

Nici nu-ţi dai seama ce importanţă are punerea exactă a problemei. Numai aşa se poate face dreptate. Şi nu-ţi fie teamă, că doar totul rămâne între noi.

Foarte bucuros, mieluşelul expuse cât se poate de detaliat toate nedreptăţile la care era supus. Îi pomeni chiar şi pe duşmanii săi (vulpea, râsul, tigrul, pantera), exceptându-l, din motive lesne de înţeles, pe lup; pentru că, prudent şi înţelept, mielul îşi spunea în gând că totuşi nu e bine să exagereze.

Ascultându-l, lupul se simţi nespuse de mişcat la te uită ce mieluşel frumos şi câţi duşmani are, mititelul! Alb, catifelat şi cu o carne ce trebuie să fie grozav de fragedă! Îşi spunea în sinea lui. Mai mare păcatul să fie nevoit sărmanul să trăiască într-o asemenea veşnică spaima. Unde o să ajungem în felul asta? se întrebă lupul înduioşat şi, în cele din urmă, sincer măhnit, îi răspunse:

- Scumpe prietene, ai dreptate. Asta nu-i viaţă. O să caut neapărat o soluţie de îndreptare.

Şi o găsi numaidecât. Îl înghiţi el însuşi pe bietul mieluşel, ca să scape de grija atâtor duşmani.

Vulpea, la rândul ei, primi, pe de o parte, o delegaţie a iepurilor de casă, veniţi să se plângă de iepurii de pădure, iar pe de alta o delegaţie specială a găinilor. Stătea de vorbă foarte binevoitoare cu toată lumea, fără să facă în vreun fel uz de viclenia ei, pentru ca nu cumva, doamne fereşte, să-i intimideze pe cei ce o criticau. Ba, dimpotrivă, îşi făcu o sinceră autocritică, recunoscând făţiş că era departe de a cunoaşte bine viaţa coteşelor, - şi îşi luă angajamentul ferm de a studia problema în toată complexitatea ei, chiar la faţa locului.

În scurtă vreme după aceea, vulpea se îngrăşă cu trei kilograme.

Într-o bună zi, împăratul leu îşi aduse aminte de hotărârea lui şi-i chemă la el pe referenţi:

- Ei, cum merge? Cum lucraţi?

- În colectiv, răspunseră referenţii în cor.

- Asta mă bucură, le mărturisii leul fericit. Dar cu plângerile cum staţi?

- Se rezolvă, rostii tigrul în şoaptă, cât se poate de respectuos.

- Sunt cam multe, oftă vulpea. Adeseori nici nu ştim pe unde să mai scoatem cămaşa.

- Da, da, interveni lupul, facem şi noi ce putem.

- Asta voiam să ştiu, declară leul satisfăcut. Dar ia spune-mi, s-a găsit totuşi vreunul care să vină să se plângă de mai multe ori?

- Nici unul, răspunseră din nou în cor cei trei referenţi, respectând, fireşte, adevărul cel mai curat.

- Bravo, îi încurajă leul, bravo. Aşa trebuie să fie. Ascultă, se adresă el apoi secretarului său, mult prea învăţatul băţlan, scrie te rog următoarea decizie. Da, scrie că, în urma unei largi discuţii şi a unei temeinice verificări, avem bucuria să constatăm că înfiinţarea secţiei speciale pentru rezolvarea plângerilor s-a dovedit mai mult decât binevenită. Dar ia spune-mi, îi mai întrebă el pe referenţi - nu cumva aveţi nevoie de noi cadre?

- Nu, stăpâne, nicidecum, se grăbi să răspundă tigrul. Cel puţin în ceea ce mă priveşte, la nevoie mă mai ajută şi familia.

Cum se nimerise să fie tot după masa de prânz, împăratul leu se duse din nou să se culce şi, înainte de a adormi îşi spuse cu mulţumire în sinea lui: - Sunt un stăpân drept şi, pe cât mă ajută puterile, nu se poate să nu mă îngrijesc de supuşii mei.

În româneşte
de Jean Grosu

CUVINTE JAPONEZE

Avându-şi originea în tenga, poem colectiv practicat în Japonia după secolul al VIII-lea, haiku-ul, micul poem de 17 silabe, e primul vers din Tanka, poem complex, compus din două părţi: Ku, de 5-7-5 silabe, şi Hokku, compus din 7-7 silabe. După secolul al XVII-lea, haiku-ul a cunoscut o vogă extraordinară, maestrul său fiind Basho (1644-1694)

Buson
Iăcerea de a trece
lul
u sandalele în mână

Issa
oapte de toamnă
arta dintr-o cutie
ansând ca un flaut

Ōseki
ă-mi în prima zi
anului
dimineaţă curată

Sa
ături de nasul marelui Budha
i
rândunică

Takuboku
Un biet han
într-o ţară fără nume
e casa mea

Basho
Ca să dorm ca lumea
aştept să locuiesc
gerul miezului nopţii

Anonim contemporan
Celularul nu mai ţărăie,
orăcăie
ca o broască

Wafū
Pentru a asculta oamenii
insectele
n-ai nevoie de aceleaşi urechi

Seisi
Privighetoarea mănâncă versurile
cântă
şi ce altceva?

Issa
Prima zăpadă
o comoară sfântă
în bătrâna mea cameră

Shiki
În paharul cu medicamente
o petală
de prun înflorit

Yayu
Viaţa e scurtă
asemănându-mă îndelung
cu propriul meu vis

Anonim
Cucule, ascultam sfârşitul
cântecului tău
în ţara morţii

Ryōkan
Liniştea ierbii
calmul casei mele
de la ţară

Shiki
Fluturului îi spun
să-mi fie tovarăş
de călătorie

Buson
Sub marele clopot
doarme adânc
un fluture

Santoka
O libelulă
doarme pe pălăria
cumpărată din piaţă

Issa
Budha deasupra ţării
îşi poartă pe nas
distanţa

În româneşte
de Ion Drăgănoiu

GÂNDURI DESPRE INDIA

de OCTAVIO PAZ

Acum mai bine de patruzeci de ani, Octavio Paz a debarcat în India în calitate sa de secretar al Ambasadei Mexicului. Începea în felul acesta o experiență importantă pentru marele poet, autorul volumului Labirintul singurătății. Și-a adunat după mulți ani amintirile în volumul Gânduri despre India. Publicăm în continuare un fragment.

În 1951 trăiam la Paris. Aveam un post modest la Ambasada Mexicului. Sosisem laici cu vreo șase ani în urmă, în decembrie 1945; modestia funcției pe care o ocupam explică faptul că nu fusese transferat, după doi sau trei ani, așa cum se obișnuiește în diplomație la un alt post dintr-o altă capitală. Superiorii mei uitaseră de mine și eu, în străfundul meu, le mulțumeam pentru aceasta. Preocuparea mea era să scriu și mai ales să explorez acest oraș care este, poate, exemplul cel mai frumos al produsului civilizației noastre: solid, fără a fi incomod, mare fără a fi gigantic, legat de pământ însă cu dorința de a-și lua zborul. Un oraș în care seriozitatea se completează cu orgoliul, suav și de nestrămutat, atât cu excesele corpului cât și cu cele ale sufletului. În clipele sale cele mai vijelioase - într-o piață, un bulevard, un ansamblu de edificii - tensiunea lor obișnuită se rezolvă în armonie. Plăcerea pentru ochi și pentru minte. În explorările, plimbările și călătoriile mele descopeream locuri și cartiere necunoscute, recunoșteam însă și altele, cele citite în romane și poeme. Parisul era pentru mine un oraș mai mult decât inventat, reconstruit din memorie și imaginație. Frecventam doar puțini prieteni și prietene, francezi și din alte zone, în casele lor sau în cafenele și baruri. La Paris, la fel ca și în alte orașe latine, se trăiește mai mult pe străzi decât în case. De prieteni mă legau afinități artistice și intelectuale. Trăiam adâncit în viața literară a acelor zile, amestecată cu zgomotoase dezbateri filosofice și politice. Însă secreta mea idee fixă era poezia: a o scrie, a o gândi, a o trăi. Frământat de multe gânduri, emoții și sentimente contrare, trăiam atât de intens fiecare clipă încât credeam că acest mod de viață nu mi s-ar fi putut niciodată schimba. Viitorul, adică neprevăzutul, se estompase aproape cu totul.

Într-o zi ambasadorul Mexicului mă cheamă în biroul său și îmi arată, fără a scoate un cuvânt, o telegramă: se ordona transferarea mea. Știrea m-a tulburat. În plus, m-a derutat. Era firesc să fiu trimis în altă parte, însă era trist a părăsi Parisul. Rațiunea transferului meu: Guvernul Mexicului stabilise relații diplomatice cu India, care tocmai își căpătase independența (1947) și-și propunea să deschidă o misiune la Delhi. Aflând că eram destinat acestei țări, m-am consolatat oarecum: rituri, temple, orașe ale căror nume evocau istorii insolite, mulțimi pestrițe și multicolore, femei cu mișcări feline și ochi negri

scânteietori, sfinți, cerșetori... Chiar în aceeași dimineață am aflat că persoana numită ca ambasador al noii misiuni era un om foarte cunoscut și influent: Emilio Portes Gil. Într-adevăr, Portes Gil fusese președinte al Mexicului. Personalul, pe lângă ambasador, era format dintr-un consilier și doi secretari de legăție (eu eram al doilea).

Pentru ce m-au ales pe mine? Nimeni nu mi-a spus și nu am aflat niciodată. Cu toate acestea, nu au lipsit indiscreții care mi-au dat de înțeles că transferul meu se datora unei sugestii a lui Jaime Torres Bodet, pe atunci director general al UNESCO, făcută lui Manuel Tello, ministrul Afacerilor Străine. Se pare că lui Torres Bodet îi displaceau unele din activitățile mele literare și că l-a deranjat mai ales participarea mea, împreună cu Albert Camus și Maria Casares, la o acțiune destinată să reamintească începutul războiului civil din Spania (18 iulie 1936), organizată de un grup mai mult sau mai puțin aproape de anarhiștii spanioli. Cu toate că Guvernul Mexicului nu avea relații cu cel al lui Franco - dimpotrivă, excepție unică în comunitatea internațională, exista un ambasador mexican acreditat pe lângă Guvernul Republicii Spaniole în exil - lui Torres Bodet i se păruse „impropriu” prezența mea la acea reuniune politico-culturală și unele declarații ale mele. Mărturisesc că niciodată nu am putut verifica adevărul acestor opinii. M-ar dura să-l calomniez pe Torres Bodet. Ne-au separat câteva neînțelegeri însă l-am stimat totdeauna, așa cum am și arătat-o în eseul pe care l-am dedicat memoriei lui. A fost un mexican eminent. Însă trebuie să mai mărturisesc că zvonul nu era chiar neverosimil. În afară de faptul că nu am fost niciodată sigur de devoțiunea domnului Tello, câțiva ani mai târziu l-am auzit pe însuși Torres Bodet zicând, la o masă oficială, o confidentă curioasă. Se vorbea despre scriitorii în diplomație și el, după ce a amintit cazurile lui Reyes și al lui Gorostiza în Mexic, cele ale lui Claudel și Saint John Perse în Franța, adăugă: însă trebuie să se evite cu orice preț ca doi scriitori să lucreze în aceeași ambasadă.

M-am despărțit de prietenii mei. Henri Michaux mi-a dăruit o mică antologie a poetului Kabir, Krishna Ribud o gravură a zeiței Durga, iar Kostas Papaioannu un exemplar din Bhagavad Gita. Cartea aceasta a fost ghidul meu spiritual în lumea Indiei. Cam pe la mijlocul pregătirii mele pentru călătorie, am primit o scrisoare din Mexic cu

instrucțiunile ambasadorului: mi-a fixat întâlnire la Cairo pentru ca de acolo, împreună cu restul personalului să ne imbarcăm la Port Said pe un vas polonez - Battory - care ne va duce la Bombay. Știrea mi s-a părut curioasă: firesc ar fi fost să luăm avionul care făcea cursa direct Paris-Delhi. Cu toate acestea, m-am bucurat: o să arunc o privire asupra orașului Cairo, voi admira Muzeul și Piramidele sale, voi traversa Marea Roșie, voi vizita Adenul înainte de a ajunge la Bombay. La Cairo însă, domnul Portes Gil ne-a spus că-și schimbase părerea și că va ajunge la Delhi pe calea aerului. În realitate, așa cum am aflat mai târziu, dorea să viziteze câteva locuri din Egipt mai înainte de a-și lua zborul spre Delhi. În cazul meu era prea târziu ca să-mi schimb planul: trebuia să aștept câteva timp până când compania aeriană va fi de acord, și în plus, nu aveam bani pentru biletul de avion...

Battory era un vas german oferit Poloniei ca despăgubiri de război. Traversarea a fost plăcută, cu toate că monotonia peisajului la traversarea Mării Roșii oprimă uncori sufletul: la dreapta și la stânga, cât vezi cu ochii, se întind niște pământuri aride și abia ondulate. Marea era cam cenușie și liniștită. M-am gândit: și natura poate fi plictisită (...)

Viața pe Battory era animată. Pasagerii erau eterogeni. Personajul cel mai straniu era un maharadjah cu un obraz monastic înconjurat de servitori zeloși; obligat de vreo jurământ ritual, evita contactul cu străinii și pe covertă scaunul lui era încercuit de o funie pentru a împiedica apropierea celorlalți pasageri. De asemenea, călătorea o doamnă bătrână care fusese soția (sau prietena sculptorului Brâncuși. Se ducea în India invitată de un magnat admirator al soțului ei. Ne însoțea și un grup de călugărițe, în majoritate poloneze, care se rugau tot timpul începând de la cinci dimineața, la o liturghie și o oficiau doi preoți, și ei polonezi. Cu toții mergeau la Madras, la o mănăstire înființată acolo de Ordinul lor. Cu toate că puterea în Polonia fusese luată de comuniști, autoritățile vasului închideau ochii în fața activității lor. Sau, poate, această toleranță făcea parte din politica guvernamentală a acelor zile. Mă impresionat faptul de a fi martor la liturghii cântate de acele călugărițe și de cei doi preoți în dimineața debarcării noastre la Bombay. În fața noastră se înălțau coastele unei țări imens și, curios, populată de milioane de necredincioși, unii care adorau idoli masculini și feminini, cu trupuri puternice sau cu trăsături de animale, iar alții care se rugau lui Dumnezeu fără a avea vreo legătură cu Islamul. Nu am îndrăznit să-i întreb dacă îi dădeau seama că apariția lui în India era un episod târziu al marelui eșec al creștinismului pe aceste plaiuri... O pereche care mi-a atras imediat atenția a fost cea a unei hinduse grațioase și tinere și a soțului ei, un tânăr noroc american. Imediat s-a pornit între noi convorbire, și la sfârșitul călătoriei erau prieteni. Ea era Shanta Rama Rau, cunoscut scriitoare și autoarea a două notabile adaptări una pentru teatru și alta pentru cinema după Passage to India; el era Faubian Bowers, care fusese aghiotant al generalului Mac Arthur - autor al unei cărți despre teatrul japonez (Kabuki).

Ajungem la Bombay într-o dimineață în noiembrie 1951. Îmi amintesc intensitatea luminii, în ciuda faptului că ceasul arăta o mică; de asemenea, îmi amintesc nerăbdarea mea față de încetineala cu care vasul traversa micul golf liniștit ce părea o masă imensă mercur lichid abia ondulat; vagi coline depărtate; stoluri de păsări; un cer palid pe de nori trandafirii. Pe măsură ce vasul nostru înainta, emoția pasagerilor creștea. Încetul

încetul apăreau arhitecturile albe și albastre ale orașului, fumul unor coșuri de fabrică, petele ocru și verzi ale unui parc îndepărtat. Apare un arc de piatră înfipt pe un chei și finisat cu patru turnulețe în formă de ananas. Cineva din apropiere proptit la fel ca și mine de bord, exclamă bucuros: „The Gateway of India“. Era un englez, un geolog ce mergea la Calcuta. L-am cunoscut cu două zile mai înainte și am aflat că era fratele poetului W.H. Auden. Mi-a explicat că monumentul era un arc ridicat în 1911 pentru a-l primi pe regele George al II-lea și pe soția lui (Queen Mary). Mi s-a părut o versiune fantezistă a arcurilor romane. Mai târziu, am aflat că stilul arcului se inspira din unul care, în secolul al XVI-lea, prelua în Gujarat, o provincie indiană. În spatele monumentului, plutind în aerul cald, se vedea silueta hotelului Taj Mahal, un enorm pastel, delir al unui Orient de sfârșit de secol, căzut ca un gigantic clăbuc nu de săpun, ci de piatră în sânul Bombay-ului. Mi-am frecat ochii: hotelul se apropia sau se îndepărta? Observându-mi surpriza, inginerul Auden mi-a povestit că aspectul hotelului se datora unei greșeli: constructorii n-au știut să interpreteze planurile pe care arhitectul le trimisese de la Paris și au înălțat edificiul pe dos, adică având fațada spre oraș, oferind spatele mării. Greșeala mi s-a părut un „act neizbutit“ care denunța o negare inconștientă a Europei și voința ei de a pătrunde pentru totdeauna în India. Un gest simbolic, ceva în felul cum Cortes dăduse foc corăbiilor sale. Câți dintre noi am simțit această tentație?

O dată ajunși pe pământ, înconjurați de o mulțime care vocifera în engleză și în diferite limbi locale, parcurgem vreo cincizeci de metri pe-a lungul murdarului chei și ajungem la înfrânatul edificiu al vămii. Aceasta era o formă hardughic. Căldura era sufocantă și zozordinea de nedescris. Nu mi-a fost ușor să identifice micul meu geamantan, și m-am supus tânjenitorului interogatoriu al funcționarului vămii. Cred că India și Mexicul au cele mai roaste servicii vamale din lume. În fine, liber. Am ieșit din clădirea vămii și m-am aflat pe stradă, în mijlocul unui târboi de hamali, ghizi și șoferi. Am dat în sfârșit de un taxi care m-a luat într-o goană nebună la hotelul meu, Taj Mahal. Dacă această carte nu ar fi fost un eseu, ar fi fost niște memorii, i-aș fi destinat acestui hotel cu multe pagini. Este real și himeric, este sărăc și comod, este vulgar și sublim. Este stilul englez al Indiei de început de secol, populat de oameni obscuri cu mustăți ascuțite și iatagan la cingătoare, de femei cu pielea de închisă, sprâncenele și părul negru ca niște țipi de corb, ochi imenși de leoaică în călduri. Decorurile hotelului, făcute din complicate elemente, ocolșuri neprevăzute, curțile, casele și grădinile lui ne încântă și ne răpesc. Este o arhitectură literară, un roman în fasciole. (...) Un servitor cu turban și cămașă albă imaculată m-a condus la camera mea. Era mică, dar plăcută.

Mi-am aranjat îmbrăcămintea în dulap, am stat la repezeală un duș și mi-am pus o cămașă albă. Am coborât repede pe scări și am fugit în oraș. Afară mă aștepta o realitate olivă:

valuri de căldură, mari edificii cenușii și o mulțime la fel ca ale unei Londre victoriene, scutită printre palmieri ca un coșmar apăsător, ziduri leproase, bulevarde largi și moase, arbori necunoscuți de mărime obișnuite, străzi rău mirositoare,

torrente de automobile, un puhoi de oameni, scheletice fără stăpâni, cerșetori, căruțe trăgând trase de boi abulici, torrente de căruțele,

un probabil supraviețuitor al British Raj-

ului, cu riguroasă și uzată îmbrăcămintă albă și umbrelă neagră,

din nou un cerșetor, patru cucernici semidezbrăcați și pictați, pete roșietice de betel pe pavaj,

bătălie de claxoane între un taxi și un autobuz prăfuit, din nou biciclete, alte vaci și alt cucernic semidezbrăcat,

după un colț de stradă, apariția unei fete ca o floare care se întredeschide,

rafaală de mirosuri, materii în descompunere, boare de parfumuri proaspete și pure,

pe ici-colo, vânzători de nuci de cocos și ananas, hoinari zdrențăroși fără ocupație, o handă de adolescenți ca o gloată de cerbi,

femei în sari roșii, albastre, galbene, culori delirante, unele solare și altele nocturne, femei brunete cu brățări la maleole purtând sandale nu pentru a merge pe asfaltul fierbinte, ci pe pășune.

grădini publice coplesite de căldură,

maimuțe pe cornișele clădirilor, excremente și iasomie, copii vagabonzi,

un bananier, imagine a ploii așa cum cactusul este emblema secetei, o piatră sprijinită de un zid și mănjită cu o pictură roșie, iar la picioarele ei niște flori ofilite: silueta zeului-maimuță,

râsul unei tinerele zvelte ca o prăjină de chiparos, un lepros așezat sub o statuie a unui personaj de vază, „parsi“.

la ușa unei cocioabe, privind cu indiferență la lume, un bătrân cu înfățișare nobilă,

un eucalipt generos în dezolarea unui maidan de gunoi, enormul afiș pe un teren viran cu o fotografie a unui stele de cinema: lună plină peste terasa sultanului,

din nou ziduri scorajite, pereți văruiți și peste ele consemne politice de neînțeles pentru mine, scrise cu litere roșii și negre,

gratii aurite și negre ale unei vile luxoase cu o inscripție insolentă: „Easy Money“, alte gratii chiar mai luxoase, care permiteau să vezi o grădină exuberantă, o poartă cu inscripții aurite pe marmură neagră,

pe cer, violent de albastru, în cercuri sau în zig-zag, zborurile uliilor, vulturilor, corbilor,

corbilor, corbilor...

Înnoptându-se, mă întorc la hotel, istovit. Am luat masa în cameră însă curiozitatea mea era mai puternică decât oboseala și, după un alt duș, m-am lansat din nou în oraș. Am întâlnit multe siluete albe pe trotuare: bărbați și femei care nu aveau locuință. Am luat un taxi și am parcurs districte pustii și cartiere populate, străzi animate de dubla febră a viciului și a banilor. Am văzut monștri dar m-au orbit și fulgere de frumusețe. Am hoinărit prin străduțe infame și m-am oprit în fața bordelurilor și a șoproanelor: prostituate mănjite purtând coliere de sticlă și fuste colorate țipător. Am hoinărit prin Malabar Hill cu răcoroasele sale grădini. Am umblat pe o stradă pustie și, la capătul ei, o viziune neașteptată: colo jos, marea de culoare neagră izbînd rocile de pe coastă, acoperindu-le cu o spumă clocotitoare. Am luat alt taxi și m-am întors în zona hotelului. Nu am intrat însă, deoarece noaptea mă atrăgea încă am hotărît să mai fac o plimbare prin mările bulevard care înconjoară cheiul. Era o zonă liniștită. Pe cer, stelele ardeau tăcute. M-am așezat la rădăcinile unui arbore falnic, statuie a nopții, și am încercat să fac un rezumat a ceea ce văzusem, auzisem, mirosisem și simțisem: amețeață, oroare, stupoare, uimire, bucurie, entuziasm, grețuri, atracție neînvingătoare. Ce mă atrăgea? Greu de spus: „Human kind cannot bear much reality“. Da, excesul de realitate devine irealitate, însă această irealitate devine pentru mine un neașteptat balcon din care priveam - spre ce? Spre ceea ce se afla dincolo și încă nu are nume...

Neprevăzuta mea fascinație nu mi se pare insolită: în anii aceia, eram un tânăr și semeț poet. Tinerețea, poezia și semeția nu sunt dușmane: în privirea semețului, există inocență, în cea a tânărului poezie de viață și în cea a poetului există uimire. În ziua următoare i-am chemat pe Shanta și pe Faubian. M-au invitat la un pahar în casa lor. (...) M-au sfătuit să vizitez Muzeul și în primul rând insula Elefanta.

A doua zi, m-am întors pe chei și am luat loc într-o bărcuță ce făcea legătura între Bombay și Elefanta. Împreună cu mine, călătoreau niște turiști și câțiva indieni. Marea era calmă, traversăm golful sub un cer fără nori și în mai puțin de o oră acostăm la insuliță. Stânci albe înalte și o vegetație bogată și violentă. Mergem pe o cărăruie cenușie și roșie care ne duce la gura unei peșteri imense. Pătrundem într-o lume făcută din umbre și subite clarități. Jocurile luminii, amploarea spațiilor și a formelor lor neregulate, figurile cioplite în ziduri, totul dădea locului un caracter „sacru“, în sensul cel mai adânc al cuvântului. Între umbră, reliefuri și puternicile statui, multe mutilate de gelozia fanatică a portughezilor și a musulmanilor, însă toate majestuoase, solide, făcute dintr-o materie solară. Frumusețe trupească, piatră devenită viață. Divinități ale pământului, încarnări sexuale ale gândirii celei mai abstracte, zei în același timp intelectual și carnali, teribili de pașnici. Shiva zămbește de un dincolo, unde timpul este un norișor în mișcare și acest nor, deodată, se transformă într-un șuvoi de apă, iar șuvoiul de apă este o tânăra care este însăși primăvara: zeita Parvati. Perechea divină este imaginea fericirii pe care condiția noastră mortală ne-o oferă doar pentru ca o clipă după aceea să o risipească. Lumea aceasta palpabilă, tangibilă și eternă nu este pentru noi. Viziune a unei fericiri, în același timp terestre și de neatins.

În felul acesta a început inițierea mea în arta Indiei.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE VĂZUTĂ DE ION CUCU

1). Poeta și prozatoarea Mălina Anițoiaie pândește trecerea îngerului păzitor.

2). Optzecistul basarabea Galaicu Păun a căpătat postura Sfinxului.

3). Luat la întrebări de suceveanul Constantin Severin, traducătorul Andrei Ionescu răspunde cu măsură și eleganță.

4). Și ei au fost la Neptun: Florin Muscalu și Traian Olteanu. Vrânceni de vișă veche, dar cu licoare nouă.

5). Surprins asupra faptului - cu pahare și sticle golite! - Ioan Flora dă vina pe poeta Cornelia Maria Sava. Care nu protestează!

